Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«Свет» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ● ШИНАРА, 25 НОЯБРЬ, 1980 ШУ. ● № 141 (6271). ● Мах 2 кепиг.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

Сунженски района «Победа» колхозе хlара lаттагара кхоикха эзар килограмм шура йоаккхаргйолаш 1976 шера инициатива дlайолаьча доаркашта юкъе яр Валиев Оарцхой Маржан, Шатухина Елена Александровнаи.

Шоай декхар кхоачашдь хилар дlахайташ 33-ча районни партийни конференцега рапорт деиад доаркаша. Балиевас 13958 килограмм шура йьккхай тlаийцача декхарах 12000 килограмм йолаш. Хlаьта Шатухинас — 14128 килограмм.

КПСС XXVI съезда дикача къахьегама совгlаташ накъабахара е шу чакхдалалехьа хlара lеттагара кхы а 500 килограмм шура яккха дага ба уж.

СУРТАШ ТlА: М. Валиева, Е. Шатухина.

В. ШЕВЧЕНКО газета сурташа.

Ханал хьалха бувлараш

Иттлагlча пятилетка план ханал хьалха кхочаш а еш, КПСС XXVI съезда сийленна кхъьабахара доккхий декхараш тlанйцад ВАЗ-з Грозненски специализированни автоцентра болхлоша, инженерно - технически болхлоша. Цар дош деннадар пхе шера план укх шера цхьовлагlча декабрга кхачаделхьея шера задани 29 декабрга кхачалехьси кхочаигье. Шоай дош дизза чаиддаккхара шерра социалистически яхь йоаржалыча предприяте болхлоша доккхий къахьегама толамаш доах пятилетка тlеххьарча шера. Укх шера цар ремонт а яь кийчъяь 58200 гарта автомашин, планагlа лаьрхlачул совгlа кхочашдань ремонтин балхаш 83400 сома мах да. Ханал кхо дн хьалха бувлаш шера план кхочашъеш хьабоагlа уж. Иттлагlча пятилетка деррига техникo-экономически хьокхамий паччахьалкхен план укх шера 21 октябре кхочашъярах рапорт делар Грозненски спецавтоцентре, иштта Кънлбаседа Кавказа ерригача зона коллективашка. Таханарча денга кхачалехьа пятилетка шерашка ремонт а яь, спецавтоцентрера, цунна чуйоагlача предприятешкара араьнннай 242 эзар автомашин. Пятилетка планагlа лаьрхlачул совгlа кхоачашдаьд 507 эзар сом мах бола ремонтин балхаш.

Иттлагlча пятилетка йолалуча хана спецавтоцентра коллективо социалистически декхараш тlанйцадар городашка Орджоникидзе, Нальчике, Каспийске техобслуживание станцеш хьалхьа а яьха болх бе йолаялийта. Уж декхараш ханал дукха хьалха кхоачашдаьд. Лакхе белгал мел яьха техобслуживание станцеш хьа а йийла бизза низаца болх беш я хlана. «Жигули» яха автомашинаш шоай доалахьа а йолаш, вай республике бахаш бола нах Грозне хьаахa а ца безаш, шоаш бахача районашка еха-ча е йохальча автомашинашца цар ремонт е йиш хургйолаш вlашагlа а яха болх беш я выездной бригадаш город Назране, Урус-Мартане, Карабулаке, Орджоникидзевски станице, Шьаьла, город Гудермесе, иштта ДагАССР город Кизляре, кхычахьа. Уж бригадаш массаза а шоашта тlачlоагlъьча пу районашка болх беш я. Хlара бетта цкъа балансови комиссе хьабоагlа уж. Хlаьта хlара кlирагlа цкъа шоашта эша запасной овтхалаш, кхыйола материалаш яхьа боагlа бригадашкара мастераш. Бригадаша беча балха хаддиза тlахьожам лоаттабеш я спецавтоцентра техотдела коллектив.

«Тlехьабусараш бовцаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагlа къахьегаш шерра социалистически яхь лелаеш я спецавтоцентра ерригача бархl участка коллективаш. Царех № 6 йолча цхьан участкагара дlа мел ийнкхар тlехьайисар фуд ца ховш, массаза а социалистически декхараш тlехкхоачашдеш хьабоагlа. Хьалха дlадахача шерашка тхо долча шоай доалахьара автомашинаш тоаяйташ бола нах леткъаш дукха моттигаш нийслора, яхаш дувц предприяте кулгалхоша. Ил гlулакх аьттув болаш дар шоай цейоцка мастерскеш а йолаш болх беш болча наха. Хlаьта паччахьалкхен план кхоачашъяра йолча уха балде тlа чlоагlа lаткъаш дар из. Дlахо-но гlулакх иштта дlадаха йиш йоацилга хетадар оаха. Ер йолча ремонта дикалга хьажара йола диагностически прибораш юкъейоалайир ОТК болхлоша. Цхьанкха автомашин спецавтоцентрера араялийтац бокъонца уж хьежа чакхбаллалца. Цу лоархlамеча балха иштта тlахьожам лоаттабу хьалха тlахьожамхоша, общественни организацеша. Цудухьа дlадахача шерашка хинначул шоаза-нхоза яlелнтдейнад автомашинашта-во ремонт ьяй яхаш клиенташкара летяьаш уха кхьхташ.

— Укх тlеххьарча хана спецавтоцентра коллектива болх дикка товбеннаб, сенца дувзадена да из? — хьаттар ва профсоюза завкома председателга Нитаев Шарудин Абдулаевичага.

— Керттердар да паччахьалкхен плани тlанйца декхараш толамца кхочашдара шоашта Уlалатта бехктокхам боккха хилар кхета а деш, хьнар кхо ца деш болхлоша къахьегар. Царна юкъе беш боле кхетамен организаторски болх, социалистически яхь хила ма еззара дика вlаштlехьъяккхар. Хlара дийнахьа итогаш ю укхаза химикий инициативагlа яхь бахьнараша даьхача производственни толамий. Берригача болхлошта гурйолча хьалтеха йоаллача социалистически яхьа зкрана тlа дlахаду уж.

Кховнара шоай хьокхамаш кхы а дикагlа хилийта гlерташ хьинарегlа къахьег болхлоша. «Профессех дикагlвола мастер е болхо» яха цlи яккхара тlехьа яьржача яхье данъа лоацараша даьхача толамий итогаш ю кварталe цкъа. Цу яхье котбьнарашта карара кара тела цlе выепелаш лу, уж хьалъохк котбьиараш къахьегаш болча моттигашка. Царга деш дола заказаш дукхагlа хул. Чlоагlа йоакхо ю тха предприяте къонача болхлой. Царна тlачlоагlбьча наигрхой хьехамчаша шоаш санна уж дика болх бе болабаллалца сатийна битац уж. Дикагlйолча хьехамчех лоархlаш ба автослесараш Занриев Султан, Реунов Анатолий, автоэлектрик Сурхоев Муса, жестянщик Магомаев Сулим, кхы дукха бараш.

Иттлагlча пятилетка план В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга кхачалехьа кхоачашъяра яржа яхь дlахо а къош, хьинаре къахьйгача дукхача болхлоша ханал дукха хьалха кхоачашъяьй пхе шера план. Царех ба автослесараш, коммунистически къахьегама ударникаш Захарин Робик, Волошин Александр, Матвеев Анатолий, Ильясов Хьасан, Козинко Александр, маляраш Тасуев Ваха, Саркисов Андроник, карбюраторщик Тагунов Борис, кхы дукха бараш. Шоай балха тlа цхьаккха тайпа брак а ца нийсолийташ, хlара сменагlа нормаш 125—130 процент кхоачашъю цар.

В. КОСТОЕВ.

КЕРДАЧА ХЬИСАПЕ

Силос, сенаж яхача доакъарга даьинад вай хем, мукх, ча яхача дешашка санна. Хlаьта – соломонаж... Из фу яхилга да? Газеташ тlа, юртбоахама журналаш тlа из доакъар каст-каста лувце а, цунга хlанз а баьина бац хьайбаш леладераш. Цхьадолча боахамашка чa шортта дале а, соломонаж кийтъац. Цкъарчоа кхетадеш а да из гlулнхх иштта хlанад кердадар цу сахьате а атта а тlалац. Иштта хилар сенаж доакъар санна хьайбай рациона юкъейоагlача хана а. Тlехьатlа дукха боахамаш лоцерновин йол lалаш а ца еш, сенаж lалашъе даьлар.

Соломонаж ший тайпарча технологех даша делла ча да. Эггара хьалха из гlулакх дlадоладаьчарна юкъе бар Цlета Эскаро цlерагlча колхоза механизатораш. Укх шера цар 100 тонн соломонаж кийчъяьй.

Шоллагlча кхаш лелаьеча бригаде 120 тонн гарта ча долча дlаьхача аргlана юкъе 2,5 метр кlоарга ор даьккхар. Болх чакхбаккхара опыт йола механизатор В. Я. Кургаев керте латта звено хьожайир, эшаш йола техника, минеральни добавкаш, лаьрхlа кийчбаь дрожжаш белар. Болх дlаболабелар.

Хьалхагlа техникаш дуккаргда вай. Из массанена а йоваш я: хий хьатlауза автомашин, ор чу lочудиila ча lотоlаде деза бульдозер, стогометатель, минеральни добавкаш дрожжаш чаца дlазергйола цистерна тlехьа йола трактор.

Хlаьта а эггара керттера йолча машинах къаьстта дувца деза. Из керда а ца йовзаш а я. НРТ оаl цох, ча ата лаьрхlа я из. Цун болх бара принцип я хьалха деш вайна дика йовзача ДКУ яха доакъар оатача машина яр санна. Бакъда, цул иттаза хlапа лн аьнна йоккхагlа а овсарегlа болх беш а я из. Тоъам ба цо болх электромоторацa а ца беш, из кхеташ Т-150 яха трактор латт аьлча.

Болх бе доладу моторaш, ча оатача машина геттара йоккха йола ча дlачузца бункер шортта кхеста йолалу. Механизатор Г. Иванова стогометатела церганца бlарча токхор ча хьал а айдаь, бункер чу lочухец, аьтача чан сома кlеж транспортера тlагlолла ор чу lочуйолалу. Шикхо минут яьлча хьалхара порци чакхдоал, юха а бункер чу чан керда дарих чутасса беза. Стогометатела болх кхьан минута лаьгlац, из тракторин лафета тlа ча тlадоттанш санна болх бе безаш хул.

— Укх машина паспорт дац, — дувц В. Я. Кургаева, — цун описани а яц, бакъда, сона хетачох, цхьан сахьата 5—7 тонн ча оатаргда цо.

Траншеи чу гув а хинна аьта ча латт. Цунах раствор а еттаж, тракторо дlашабр а деш, lотоlаду из. Дерригa балкаш механизированни да, массаза а химиа шоа эшаш дац укхаза.

Укхаза низ болча технико болх бой а, чах силос йоллилга хийца дlадоdац. Шин кlира траншеяшка lочуделлар 100 тонн маре дац. Механизатораш ледара болга дац из, цар шоашта могар ду, технико ца соццаш болх бу. Укхаза шоай дош але деза инженерно-технически болхлоша, хьагучох, соломонаж чуйоллара технологи шаарьъь ян.

Ча аьта даьнначул тlехьагlа цунах раствор еттаж, из lотоlадеш дукха ха йов, низ боза ча оата машин деш хlама а доацаш сеца латт. Бархl сахьата болх бича машино 40 тонн ча оатаргда, бакъда, цо дийнахьа цунах ах мара атац. Тхьо тонн дийнахьа чуйоллаш хилча а дика да. Хlаьта а из пайдана дола доакъар lалашдара болх кхы а овсарегlа бича баьхаьа хет. Из миштта товбергба хоаргда специалисташта.

А. ЗИМАРИН.

Яхье хьалхалаттараш

Хьайбай продукци дукхагlа яккхараи кийчъяран республике лаьржача яхье итт бетта баьча балха итогеlа котъьинарг а лаьрхlа республикански газеташ тlарча сийлен Унга тlа яьккхар Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоз. Итт бетта план 1240 йолаш, цхьоалагlа ноябрь хьетlакхочаш 1273 тонн шура дlаелар паччахьалкхенна.

Доаркашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха я Шалажерчв кхоалагlча ферма доарка Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета депутат, «Знак Почета» ордена кавалер коммунист Дудаева Пьатlимат. Цо леладеча доахангара шура яккхара иттлагlча пятилетка план диъ шера кхочашъяьй цо. Шура яккхара пхе шера планаш диъ шера кхочаш а яь хьокхамашка» дилача Пьатlамата дукха тlехьа да бусаш къахьегаш хьабоагlа укх шера доаркаш: Межиева Тlаус, Юнусова Рахимат, Шахбулатова Малика, Кантаева Марем. Уж коммуниста Бадалова Амката кулгалдеча цхьоалагlча фермера ба. Шура яккхараи паччахьалкхенна дlаялараи укх шера план итт бетта кхочашйир цо. Цу ферме къахьегаш ба совхоза толшагlа бола бежа lуй Тачаев Бухтай а Исаков lалаудн а. Цар довл деча довхена эггара дукхагlа шура лу совхозе.

Шура иккхара а из паччахьалкхенга йохкара а планагlа лоархlа ца еш геттара во хьал долаш яр кхо шу хьалха цхьоалагlа ферма. Къахьегама дисциплина телхаеш, доалеж шоай хаппахьа а доагlа а довл ца деш дукха моттигаш нийслора. Совхоза парткома а дирекце а цхьа бирт болаш цу фермана кулгалде оттайир хьалха доирккалла, тlаккха учетчикалла болх бав коммунист Бадалова Аминат. Ферма балха дика а яалу а йола моттигаш малагlаш я дика ховш йолча цо, толашагlа болча доиркашца, бежа lуица дага а йовлаш, дикка тоабир коллектива болх. Хlаьта хlанз кlаштта шоллагlа шу да цу ферма коллектив яхье хаддавза хьалха йолаш хьайоагlа.

Лерттlа кийчо яь совхозе хьайбаш lангара дахаре я. Планага хьежжа lалашдаьд доакъар. Боагlа пайда эц доакъар кийчдеча шин цехах. Хlано цига тlара дийнахьа цкъера лаьрхlача 10 — 12 тонн доакъара брикеташ ю чах патока а концентраташ а етташ.

КПСС XXVI съезда сийна аьржачl яхье хьинаре дакъа лоацаш хьайоагlача совхоза коллективо лерхl къахьегама овсарле лох ца йолийташ болх бе а продукци планал дикка дукхагlа йоаккхаш хьайбаш lангара даха а.

М. ХАМАТХАНОВ.

РЕМОНТНИКИЙ ТОЛАМ

Балха тlа доккхий толамаш даьхад «Ростовэнергоремонт» яхача производственни предприяте Грозненски участка коллективо съезда сийна къахьегама вахте латташ. 18 ноябре толамe кхоачашъяьй цхьайтта бетта задани дерригача технико-экономически хьокхамашта. Оборудованена капитальни ремонти реконструкции еш дукха балхаш даьд «Грозэнерго» яхача районн энергетически управлене теплоэлектроцентралашка. Яхье хьалха латт слесараш Сурнин Семен, Агасопов Валерий, электросварщик Сахацкий Василий.

— ГОЭЛРО ленински плана 60 шу дизаре сийна тха коллективо декхар тlанийцад иттлагlча пятилетка чакхйоалача шера план 22 декабре кхоачашъе, — йоах участка начальника Мажаренко Вячеслава.

Х. СУРУДЖАНЦ, «Грозэнерго» оператор.

БlУБЕННА КЪАХЬЕГ

Мела кlаллара мехкдаьтта лахар дукха тlехкlоарга бурув теха № 728 йола скважина йоаккхаш латт бурув тохара балхий Старогрозненски управленерча инженера А. М. Куприянова кулгалдеча буровой бригадо чоалханеча геологически хьалашка. Бурув тоха доладаьл соахка 10 сентябре, проектагlа тоха дезар 5800 метр да.

Бурув тоха доладеннача юкъе а тlехьа газа хьаж аратта, оагlош чухеца, инструмент дlалувца йоласлар скважина. Из бахьан долаш 2232 метр бурув lочухlоаргдаьнначул тlехьагlа 340 миллиметр диамeтр йола аьнна турбаш чу а оттаъ оагlош дlакъовла дийзар.

Иштта хьовзам хиларах а турбаш, цемент, мегаш дола осташ ца тоьарах а юха ца бовзаш, шоашта еша задани кхоачашъе лаьрхlар бурувдеттараша. Цар дегаш ураоттадара чlоагlа хьехана болх бир сменин мастер, опытни бурувдеттар Г. Крамаренко керте латтача партийни группо.

Иттлагlа пятилетка чакхйоалача шера 1700 метр бурув тоха аьнна план елар бригадана, хlаьта цо, ший торонаш а а хьежа дош делар цул 160 метр совнагlа бурув тоха.

Август бутт бовш, скважина оагlош шоадагlа чlоагlдаьтул тlехьагlа, хьайийла партийни собрани хилар группе бригада актива юкъе а йолаш. Хlаьта центральни службера пикалаш а боалабир кхайна. Дlаьха доацаш, цхьабакъда, дег чу дужаргдолаш хилар цига къамаьл. «Селханарчул дикагlа — тахана, таханарчул дикагlа — кхоана бергба болх», яхача девизагlа болх бе лаьрхlар бурувдеттараша. Цудухьа толамаш а денгара денга алсамдувлар.

— Цхьабакъда, бурувдеттарий хьнар къаьстта чlоагlа айдир КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленума решенеша, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя повкъоста Л. И. Брежнева цига даьча къамаьло. Дувца эш мотташ вац со, халкъа боахама эффективность йоаго хlамeи энергии хаддаза лоаттадарех мел тийша я, яха Леонид Ильича дешаш тхона кийъ хьеха седиъа санна а хинна дlаэттад, — аьлар бурувдеттачун гlончо Ломакин Михаила — Вахте латтача тхоах хlаране хьинар шолхадаьнкха бу болх.

«КПСС XXVI съезда дахьма доаггlара накъадахар духьа социалистически яхь йоаржаярах» болча КПСС ЦК соцама корта болаш долча гlулакхашца жоп а луш, мехкдаьтта лохараша ноябрь бетта хьалхарча деношка боккха толам баьннар — Сийлахь-боккхача Октября 63 шу дузаш кхоачашйир шоай пхе шера план, 9760 метр кlоарга бурув а теха.

Укх шера планал совгlа 160 метр бурув тоха аьнна шоаш деина дош харцдаьдац бурувдеттараша. Шера планагlа 1700 метр бурув тоха дезаш хиннача цар 10 беттаи 15 дийнахьеи 2002 метр, вешта аьлча, планал 302 метра съезда сийна тlанйцача социалистически декхарел 142 метра дукхагlа бурув техад цар. Шу чакхдалалехьа пхе шера планал совгlа кхы а 320 метрал кlезигагlа доацаш бурув тохен хьетlадоагlача шера хьалхарча шин бетта план 23 февраль, КПСС XXVI съезд хьаелла ди хьетlаотталехьа кхоачашъен аьнна дош деннад бригадо.

Бурув тохилга сихдарах, химреагенташи электроэнергии кlезигагlа дlаахийтарах, бурув деттача осташех кхыйолча оатхалашкен болх дикагlа байтарах дlабахача 10 бетта 187 эзар сом кходаьд.

Бурув деттача бригадана бlубенна кийъ лаьцаб — КПСС XXVI съезда — 26 хьинаре кlира.

Бурув деттаи скважина лиххараи спуско-подъемни операцешкен сменин заданеш тlехкхоачашъю Крамаренко Григоре, Золотарев Виктора, Лопатко Александра, Миронов Алексея сменаша.

Шоай къахьегама толамаш мехка коммунистий аггара лакхерча форума хетаду бурувдеттараша.

А. ТИЩЕНКО.

ДОАКЪАРАХ БИЗЗА ПАЙДА ЭЦА

Укх шера общественни хьайбашта 1979 шера хинначул белгтала дукхагlа доакъар lалашдаьд: йол 42 процент, сенаж 67 процент, ча 54 процент соахкарчул дукхагlа lалашдаьд. Хlаьта силос соахка миссел я. Юкъера лаьрхlача цхьан бежана тlежа а моша а 15 центнер доакъара единица lалашъяьй, из 1979 шера хиначунца кийсдича 1,4-за дукхагlа да.

Республикерча колхозашка, совхозашка доакъар lалашдеш 146 механизированни отряд, бригада, звено хиннай. Доакъара бизза чlоагlъяра дикагlа хьокхамаш дахьад Шелковской, Наурски, Малгобекски, Шалински районашка. Доакъар lалашдеча къаьстта дика болх баьб Шелковской района боахамаша. Массе тайпара доакъар lалашдара йола план цар тlехкхоачашъяьй. Укхаза хьакъкалца вlаштlехьбаьккха хиннаб болх, балхацара безам совбаргболаш лелаяьй моральни а материальни а поощренеш. Доакъар кийчдеш а из чакхдоаккхаш а бlарччача шера хаддаза болх беш, йола цехаш хьайбаш леладеча интенсификаци яра хиланза яргlоацаш дlаэттай. Рационаца протеини каратини совйоакх баьций хьоаро.

Укх шера районе из мах бола доакъар 13,2 эзар тонн lалашдаьд, е ерригача республике lалашдаьчох 50 процент. Хlара условии агрегато 350 тонн хьоар даьйкхад из республикерча юкъерча хьокхамал 1,8-за дукхагlа да.

Районерча боахамаша республике массарел хьалха карадерзадир чах алата отходех, кхычох гранулаш, брикеташ елта. Районе хьайбашта дlа мел луш дола ча лаьрхlа кийчдаь да.

Доакъар lалашдеча районе хьалха латташ ба А. Ф. Молочков — Ленина цlерагlча колхоза № 3 йолча доакъар lалашдеча отряда начальник, М. Мусаев — цу отряда механизатор, В. И. Сопин — «Красный пахарь» яхача колхоза доакъар lалашдеча цеха начальник, З. А. Пашаев — цу колхоза доакъар lалашдеча отряда механизатор, дукха кхыбараш.

Хьайбаш lангара доахача ферме эггара лоархlамегlа йола технологически объект я доакъара цех. Доакъарах тоха мел дезар дlа а теха, из кийчделга моллагlча ферме хиланза яргlоаца производственни прием я.

Цхьайолча хана хаза йиш я боахамий специалистащен кулгалхоштен бизза хьоанал йоалла доакъар тоъаш оацаш. Бакъда, доакъара хьоанал лакхъяра а бизза рацион хилийтара а уоалхаме а йоацаш дукха способаш я. Царех бизза пайда ийцача кlезигагlа довргда мах бола концентрированни доакъар, алсамъярга хьайбай продукци. Масала, дукхача боахамашка шортта ча да. Хlаьта из оата а оаташ, цунна термохимически обработка йойя, из хьайбаша дикагlа дуаргда, цох пайда дукхагlа баргба.

Хьайбашта гlаддахе дувъ ча химически обработка еча хана цунах щелочаш техача. Тоха мегаргда каустически сода (1 центнерах 4 — 5 килограмм), кальцинированни сода (1 центнерах 5 килограмм).

Хьайбашта дуаде ча кийчдара аттаьккха способ а я — бактериальни закваска а еш цунна силосовани елга.

Лакхе вай йийцача способех шера пайда эц Сунженски района «Путь к коммунизму», XIX партсъезда цlерагlча колхозашка, «Грозненский молочный», «Терский», «Назрановский», «Минеральный» совхозашка.

Геттара боккха лоархlам болаш да фуражни ялтах бизза пайда эцилга. Ялта фураже дикагlа пайда лу цох комбикорм кийчйича. Иштта лакха эффективность хургья lахьача е аьрдача ялтах доакъара смесаш дlатехача, къаьстта — ялта-бобови культураш. Аьрдача хьажкlий мукха, кlий эффективность 7 — 15 процент лакхлу.

Рационаца протеин кlезига хилча хьайбай продуктивность лохъенна а ца lеш, доакъар а белгтала дукхагlа доалу. Из дукхагlа хилийта йиш я синтетически азотисти веществаш доакъарах дlатехача, эггара хьалха карбамид а тохаш. Бакъда, дуккхачо боахамашка геттара эсала пайда эц цох.

Хьайбаш lангара лахара эггара лоархlамегlа йола за хьатlаоттай. Доакъар кхои беш леладелга хlара хьайбаш леладечун бехктокхаме гlулакх да. Массава а оарцагlвелла веза хьайбашта дlалуш дола доакъар йогlаш бола обработка а яь, кийчде дезача тайпара кийчдаь хьайбашта дуалара. Хьайбашта бизза рацион йола доакъар тела деза. Республикерча хьалха латтача боахамай опыто хьахьонх балха интенсивни йола методаш юкъехувле, доакъар кlезигагlа а доадеш хьайбай продукци алсамъяккха йиш йола.

О. МОРГУНОВ, Нохч-Гlалгlай АССР юрта боахама министерства доакъар lалашдара йолча отдела керттера агроном.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ХОАМАШ

ПРАГА. Промышленни автоматизаце Пражски завода коллективо советски занавчика хьаенай «Минск» яхача электронно - вычислительни машинашта эша лоархlаш йола устройстваш. Иштта, предприяте ханал хьалха кхоачашъяьй СССР-а экспортин продукци арахецара йола укх шера задани.

Пражски заводо арахец Советски Союзаи СЭВ членаш долча кхыча мехкашкен лоаттаеш йола числовой управлене йолча станокашта лаьрхlа оборудовани а.

●

ВЕНА. Машар а, кхоьхам кlаьдбара, герз дlадаккхар тlехьара, хlаьта иштта неофашизмаеи неонацизмаеи духьалара къовсам чlоагlбара хьакъехьа дешаш хиннад укхаза хиннача Сопротивлене Дувен халкъашта юкъерча къовсамхой федераце бюро заседани теркама юкъметте лаьттараш. Цун балха юкъе дакъа лоацаш хиннаб тlема ветераний сопротивлене къовсамхойи къамий ассоциацей 19 мехкара, цу даькъе Советски Союзера а викалаш. СССР делегацена керте лаьттав тlема ветераний Советски Комитета бехктокхаме секретарь, Советски Союза Турпал А. П. Маресьев.

●

НЬЮ-ЙОРК. Дувен халкъашта юкъерча сообщества хьалльацаб герзаш lоаделга дlадаккхара тlехьара Советски Союза тlахьехам. ООН Генеральни Ассамблея тlаийцай «Дукха нах хlаланбеш долча герза керда тайпаш цу тайпарча герза керда системаш кийчделгеи хьалдейи дехкара хьиъехара» резолюци. Цун проект дlачуваьнай Советски Союза инициативагlа.

(ТАСС, 23 ноябрь).

ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕШ

КАРАГӀДАЬННАЧУН КРИТИЧЕСКИ МАХ БИР

Чакхъьннай г. Грознерча Октябрьски районин отчетно - харжамийн партийни конференци. Цига доклад йир парте райкома хьалхарча секретара Ю. В. Кузнецова. Из ювцаш къамельаш дир И. А. Безникотнова — «Промавтоматика» НПО парткома секретара, Л. С. Хутиевас — текстильно-галантерейни объединене тихчияс, Л. Н. Нихапес — машиннаькъа Грознински отделене начальника, М. З. Межидова — вагонни депо бригадира, Н. И. Тарабрина — кога гӀирс беча фабрика слесаре, А. С. Сулаймановас — № 2 йолча горбольница лоро, В. В. Деценкас — ВЛКСМ райкома хьалхара секретара, кхычар.

Конференца балха юкъе даьъа а лецар, къамельд а дир парте Грознески горкома хьалхарча секретара Н. И. Семенова.

Цуи балха юкъе ниттта дакъа лоцили вир КПСС ЦК инструктор В. И. Зарубин.

— Парте вахаре хургйолча Ӏаламате йоккхача событена — КПСС XXVI съезда кийчо ена юкъа чакхйолаш я вай районин партконференци. — альар нов. Ю. В. Кузнецова. Шийн дехкар кхоачашдарах дог тийша волча советски сего кхетаду вай халкъа турпалеча, исторе чухь иттлагӀча пятилетко йоагӀаш йола моттиг дӀалоаргхилар. Цунна къаьстта дола тешал да КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленума решенеш, цу Пленуме нов. Л. И. Брежнева даьча къамельлацара выводаш положенеш, СССР Лаккхехьарча Совета йиъилагӀча сессе материалаш.

Беркате хиннад иттлагӀча пятилетна шераш Октябра цӀк лелаеча района къахьегамхошта. Пятилетка дӀайолаьча гӀоне промышленни производства боарам лаккбеннаб 15 процент, къахьегама оасарле — 7 процент. Дукхача технико - экономически хьокхамашта шийн планаш кхочашъеш хьайоагӀа район.

Района промышленносто арахеи 74 тайпара наха чӀоагӀа хоатташ доле товараш, царех 26 тайпара дараш берашта, кхаь тайпана паччахьалкхен дикала Знак еннай.

Производства боарам лох ца болийташ къахьегаш хьаснай хӀинале пятилетка контрольни цифраех лоархӀаьъ йола «Промавтоматика» яхача Ӏилма - производственни объединене, электромеханически завода, «Дружба» яхача фабрика, хӀаьта ниттта локомотивни депо коллективаш.

Уж толамаш даха йиш хилар партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, боахама кулгалхоша бокхха организаторски политически болх бар, социалистически ях шерра йоаржар бахьан долаш.

Отчетни юкъ белгтала хиннай парте райкома балха стиль, боахами культурея хьалъяра партийни кулгалъяра формаши методаши эргайоахаш тоаярца, ленински принципаш партийни вахара нормаши лоаргӀа ца дулаш кхочашъеш, парте чура демократи кӀоаргъеш, коллективно кулгалдара боарам лакхбеш хиларца.

ДӀахо тоаш хиннай районин партийни организаце структура. Шин шера 512 сагӀ тӀа а кхийтта, хӀана 3870 КПСС членаген 93 хаккыдатаги дӀанкхьчай из. Керда хьаьай 3 юххьанцаре, 7 цеховн организаци, 27 партийни группа.

КӀезиг-дукха тоаьд юххьанцарча организацешка партийни собранеш кийчъелген чакхйоахилген, парте хьаийбу нах къестабелга, критикан самокритикен дегӀайовлаелга, советски профсоюзни, халкъа тӀахьожама, комсомольски организаценита кулгалделга, къахьегамхой письмош, заявленеш къестаелга.

Балха тӀа толам боаккхилга эттара хьалха къахьегамхоех, уж лакха сакхетам болаши морально - политически гӀулакхаш доахкаши хиларах тийша долга а хоаш, КПСС райком партийни организаци, ерриге идеологически учрежденеши кадараш тӀаерамаш хиннай кхетам балара гӀулакх комплексно чакхдоаккхилга Ӏалашдара.

Шу шу хьалха хиннарча нийсбича хӀана политически экономически дешара ерригача формашка дешараш 33 процент тӀа а кхеташ, 18 эзарнега дӀанкхаьчаб.

Наьха сакхетам лакхбара, цар къахьегамех политически хьинар айдара даькъе шоаш пайдане гӀулакхаш долга хьакъекхад цаӀ долча политдено, «Лектора ханоша», агитбригадаша, граждании собранешех сходашех, халкъа университеташа, улицай, поселкай цӀейша.

Цу дерригне а хьаьтта хьагойт организаторски, кхетама болх беча доахача толамаша боахама гӀулакхаш тоадара, юххьанцарча парторганизацей дешал айдара къахьегамхой, къаьстта а коммунистий, хьинари сакхетами лакхбара дина влиили еш хилар.

Цунца цхьаъ докладчика а къамельлаш даьча кхыча делегаташа а белгалдоахар, парте даим дӀадехаш ма хилара карагӀдьиначун, Ӏоаьча опыто лоархӀам беш санна даьза дисараши кхоачамбоацараш хьагучадахь дезаш хилар.

Района промышленносто шийн керттера дехкар — иттлагӀча пятилетка контрольни цифраша кхоачилга Ӏалашдаьдаш. ТӀаьуса дехкар — 17,7 миллион сома маьха продукци. ТӀехьаюсачарна юкъе я Нохч-ГӀалгӀай химзавода, текстильно - галантерейни объединене, № 13 йолча гӀеарий даьтта доаккхача, карьероуправлене коллективаш. Поставкаш яра договорашка хьежна продукци йохкара план кхоачашъяц. Цу даькъе даиза дисараш геттара дукха да кога гӀирс беча фабрикс, кхыча предприятешке.

Уж кхоачамбоацараш хилара бахьанаш тохкаш эттара хьалха белгалдаьнкха доагӀа цхьабола кулгалхой, партийни организацеш производства эффективности балха дикали дӀахо лакхъярца дувзаденна доле чоалхане дешаш ширъаьннача балха формашцен методашцен къестаде гӀертилга, партийни хьисапе шоашта дуденначун мах бе безам боацаш е ца хоаш йолга. Ниттта, XI пятилеткана лаьрхӀа производство дегӀаккхуалара боарамаш шоай хӀана долчу дикка кӀеаигагӀа уттаде гӀерт «Промавтоматика» НПО опытни, электромеханически заводий, картонажни кога гӀирс бечен фабрикай, кхыча предприятей кулгалхой. ХӀана а кхоачашъяц наха чӀоагӀа хоатташ долча товарий боарам лакхбара задани, цар ассортимент къе я.

Продукце дикал лакхъяра цхьабола болх баьбале а, цун боарам городерча юкъерчул массехказа лохагӀа ба. Дикала Знак тӀалатта продукци арахецац йийттанех кхаь предприяте мара.

Уж кхоачамбоацараш хилара керттерча бахьанех цаӀ да кадраш хьахоркача, уж балха тӀа дӀанийсъеча, церна кхетам луча парте райкомо, юххьанцарча партийни организацеша шоашкара гӀалаташ дуьлийтар. Ниттта, 1979 шера цох доакха гӀулакхаш лерттӀа тахка а ца тохкаш Нохч-ГӀалгӀай химзавода директоралла хьожаир В. М. Вараев. Кулгалдеча дукха гӀалаташ дуьлийтарна, кь замечанеш лоеш ца халарца дӀаваькха вийзар из. Ниттта, кулгалдеча балхах мукъабоалийта бийзар эданейи сооруженейи дистанце начальник Г. К. Серебрянский, СПМ-131 начальник Н. П. Савин, кхыбараш. Парте райкомо мел эшар де деза кадрай резерва ца бу болх тоебара.

Ниттта, тоадаза дарглац тӀайийцача решенешта лоаттабу тӀахьожам тӀагӀоллара а ца лелабеш хадданаен кӀоаргеи белга вӀаштӀехьдоаккхилга а.

Конференце белгалдоахар, халкъа депутатий Совета исполкомо хӀана а района социально - экономически дегӀайоалаяра предприятейи организацейи низашта мела координаци ю, цхьайола профсоюзни организацеш къахьегама дисциплина телхаераш, кхыдола хари гӀулакхаш деладераш лоеш я, халкъа тӀахьожама районин комитето предприятешкарча группашцен посташцен айхха бувзам лоаттабац, комсомола райкомо шийн балха стили методаш лерттӀа эргайоахаш тоаяц, яхаш.

Хила ма безарен къахьегамхой дешара боарами цар бешхалонаши теркалъеш вӀаштӀехьбаккхаш кхетама болх ерригача а партийни организацешка. Районе хӀана а лакха ба динах тешарий боарам. Болх беш я кераста а бусалба а дин тоабаш. КӀезига гучадувлац боахама лерттӀа доал ца дар, хӀамая кхоэ ца бар, къахьегама дисциплина телхаяр, бюрократизм, хӀамелг иккха гӀертар, кхааш нийдар, шийн балха гӀулакхаш шийна болча пайдана лелодар санна доба вай советски вахара хьисап ийрчадоаха гӀулакхаш.

Организаторски, боахама, кхетама болх беча дола уж кхоачамбоацараш дӀадахара пайденагӀа дола наьхаш белгалдаьхар конференце, из гӀулакх комплексно чакхдоаккхилга юххьанцарча партийни организацешкара хьа а дехаш.

Парте райкома кердача состава хьалхарча пленуме хьалхарча секретаралла хержар **Ю. В. Кузнецов**, шоллагӀча секретаралла — **Л. П. Кизилова**, секретаралла — **Х. М. Берщиков**.

* * *

ДӀадахача шоатта дийнахьа партийни конференцеш ниттта чакхъяьлар Надтеречни, Шелковской, Советски районашка.

Парте Надтеречни района хьалхарча организационни пленуме хьалхарча секретаралла хержар **А. Г. Пеньков**, шоллагӀча секретаралла — **Р. Х. Решидова**, секретаралла — **С. М. Солтукиев**.

КПСС Шелковской района хьалхарча секретаралла хержай **В. Г. Табацкова**, шоллагӀча секретаралла — **Н. Н. Солдаткин**, секретаралла — **В. В. Коваленко**.

Парте Советски райкома пленуме хьалхарча секретаралла хержар **М. А. Арбиев**, шоллагӀча секретаралла — **В. Н. Семашко**, секретаралла — **Л. С. Сангиева**.

С. МАИСИГОВ.

А. А. Блок ваь 100 шу дизарга

КХЕРАЛУРГВОАЦАШ ДОГ ЦӀЕНА ХИННА ПОЭТ

Александр Александрович Блок вахаш а болх беш а хиннав дерригa дуне исторически оагадеш хиннача замалахьа — цун дешаш аьлча «ца хеза хувпамаш». «ӀӀаргайовнза йола митеваш» йолча хана. Цун вахара ниъ дӀаболабеннаб XIX бӀаьшере чакхйоалаш, Росcе общественни дегӀаухилга къора сеиача хана, XX бӀаьшере дӀайолалуш тӀемийн революцейн шерашка гӀолла масса чих а баьнне, 1921 шера — керда, социалистически зама йолалуча хана хьадар. Цу ниъъегӀа водаш тӀеххьаре а революционни долча хаиньа поэт хилар Блокях. А. М. Горьке дешашца аьлча, «кхералургвоацаш дог цӀена» хиларах дииза хинна цун лирически хьаькъал дукхача хана диплургдоацаш дегашка днжар тайп - тайпарча мехкашкарча поэзи еэбрашта. Блок, массане а деча тешалагӀа — XX бӀаьшерена эттара воккхагӀаола лирик.

Шийн духовни хьаваьнна оала шийн даь-даьгара, воавэш волча ботанийнагара, Петербургски университета профессоргара Андрей Бекетовгара боагӀа оалар поэто, цар дезала юкъе хьалкхийнав из. ЧӀоагӀа интеллигентни нах хиннаб Блока дан нанен: да — юриста образовани йолаш, Варшавски университета профессор; — нана — яздархо а переводчица а. БекетовгӀарна боевзаш хиннаб сийлахь - боккхий эрсий яздархой — Н. С. Тургенев, Ф. М. Достоевский, Л. Н. Толстой. Цудухьа, цӀийца ювзаенна йоландаь хила а мег Блока эрсий классически литература нравственни традицеш: цуй гуманизм, гражданственность. Эхь хетаю хилар.

Петербурго йиллургӀоапаш лев йитар Блока вахаре а кхолламе а: укхаза Ӏо а ваь, хьалкхийнав из, хьехулаш латтча стихай илешеа музьнон дӀалаьца сахьаташ доахеш лийннав из укхаза. Цахонш хинна хӀама дац Блока стихаш цу «кхийтта варгвоацача города» хоадамболча моттигашца, цуп сица ювзаенна йолга. Бакъда, поэт хиларах тарра, блок хьалхагӀа Москве вайзар. Литературпа а шоайла вӀашнй ладеча а гӀулакхаша дӀатехар ца цу шерашка бовзаш хиннача вздарлахоех Валерий Брюсовхи Андрей Белыйхи, Блока чӀоагӀа лоархӀар Московски Художественни театра искусство, пецнувлар сийлахь - воккхача артиста а режиссера а К. С. Станиславске талантах. Шийн стихаш публично ешар духьа поэт шийн вахара тӀеххьарча шерашка шозза Москве вена хилар.

Москвера цхьа сахьат ниъ балла мара гаьна йоаьш я БекетовгӀар тайпан усадьба — Шахматово. Укхаза хӀаро аьхки вахаш а болх беш а хулар поэт. «Ялсамален са»,— оалар цо Шахматовах. Из, хетаргахьа, дувзаденна хила а мег цун вахара эттара ирал долашагӀа хинна денош укхаза чакхдаьнна хиларца: укхаза дукха езаелар цунна тӀехьагӀа шийн сесаг хинна сийлахь - воккхача эрсий Ӏилманхочун Д. И. Менделеева йоӀ.

17—18 шу доаллаш поэт а хинна дӀаттар Блок. Цун хьалхара поэтически сборник — «Хозача йоӀах йола стихаш» Цун чулоацам — Дукхаезачун рыцаро санна сий дента — Блока Дантегарен Петрарнегарен хьанйца традици. Уж стихаш вег чу йоссийтай Любовь Менделеевайца болча къонача, лаьтта хила йиш йолча тайпара геттара чӀоагӀа хиннача безамо. Стихашта юкъе гӀолла чакхъюал мистико-романтически мотиваш: цу хана поэт эрсий символизмаца вувзаденна хиларах да из. ТӀехьагӀа цох дӀакъаст поэт. Мистиках а уйлаина сурт оттадарах а дӀакъьастачул тӀехьагӀа а Блока поэма массаза а хургъя Безам, Кхаьсаг, рыцаро санна дега майрал гучайоаккхилга хестаден.

1905 шера хиннача хьалхарча эрсий революце чӀоагӀа ваьннав йир поэта. Цо «бух боаца доазонаш» цунна хьалхашка хьадийллар. Цахоаш хинна хӀама дац цун шоллагӀа бола гуллам — «Дита доацаш дена дика» атта доацача вахара банъдолчунна тӀабайрза болга. Цун гӀадахарах скаш йола майра дешв ниттта яр: «Вахар, хьо дорз сона! ТӀазп. Щита зовнаца моврешл хоатт»

Эрсий хьалхара революци тоӀаьчул тӀехьагӀа паччахьа Россе чӀоагӀа реакци йола ха эттар. Цу хана Блока хинна ерригa а уйла чулоац лоацача цхьан мугӀаро: «Вай — Росcе ункарча шерий бераш — цхьаьнха а хӀама дицдалийта яиз бац». ХӀаьта а цу хахача хана Блока язъю прогрессивни, революционно - демократически идеи йола публицистически статьяш. Цо Росси хестаю, «Сакхетаме волаши юхаваргвоацаши сай вахар хетаду аз цу темана», — дагар дар хайт цо. «Россия» яхачи стихотворене, «На поле Куликовом» яхача цикло, «Песни судьбы» яхача драмо, «Народ и интеллигенция», «Стихия и культура» яхача статьяше хьахьокх дерригa а чулоацаш йола Даймехка тема поэто каралаьцалга.

Уж выступленеш геттара бокхха лоархӀам болаш яра. Блокях цу хана ларкӀа а воагӀаш Росcе дикагӀа вола поэт лоархӀар. Цун дешага ладувгӀар прогрессивни уйла йолаш болча кагирхоша, инзболаш латтача кердача поэтически ноахало — Владимир Маяковске, Сергей Есенина, Марина Цветаевас, Борис Пастернака, Осип Мандельштама...

Воккха художник хиларах тарра Блока хьетаду Даймохк хургдолчун сощам беча доаэн тӀа дӀатӀаккхьачалга, доккхий хувцамаш хила дукха ха йисайоацилга.

Блок гӀадваха дукьала вода Сийлахь - боккхача Октябра. Газето даьча хаттара: «Интеллигенце большевикашца болх бе йиш йий?» — поэто жоп ду: «Ве йиш а я деккарийла а я». Поэто язъь «Интеллигенция и Революция» яха статья чакхйоал тӀахьехамца: «Дерригача дегӀаца, дерригача дегаца, берригача кхетамца — Революцега ладувгӀа». ТӀеххьара а язйий йоаких цо дукха езаш йола шийн произведени — «Двенадцать» яха поэма, цу тӀа поэто ше хьакъоаставаш гӀеттача халкъах, дунца дӀаув из. Революционни Росcе массанена а чӀоагӀа дукха езаш яр из поэма. Петроградa улицашка «Двенадцать» яхача поэма тӀера мугӀараш а долаш плакаташ арадаьлар: «Революционни гӀа баниха! Ка яла ца туга моастагӀа тхьайся алаацӀ!»

Блока дика довзаш а дукха деваш а дар къаьнарча Европа «сий дола кхерий», из хиннав Германе, Итале, Бельге, Франце, Польше. 1918 шера цо язъю гӀоргьинна «Скифы» яха стихотворени, цу тӀа из кхайи европейски халкъашка, «вежараши санна къахьегама а машара а той дезде» хьех цо уж. Маша безаш йола Октябра пафос поэта гарга я, цо из хьал а лоацаш, шийн лирица хестаю.

Блока хьинаре даькъа лоац къонача Советски республика кхоллама балхаца. Революци йотталаьнача хьалхарча денош поэто даькъа лоац Советий Ӏаьдалца цхьана болх бе раьза хиннача литературно - художественни интеллигенце виналий совещане. Цун тӀехьагӀа цо болх бу литература классикаш арахецаш йолча правительственни комиссе. Горький вехарах даькъа лоац «Всемирная литература» яхача издательства реорганизаци еча. 1920 шера Блок хорж поэтий ерригроссийски союза Петроградски отделене председателалла. Советски культура дог айдена эттара хьалха хьальчарех цаӀ хиле дӀаит из.

Шийн вахара ниъ чакхбоалаш «стихаех латта роман» аьлча цӀи а тилла, лирика хьо том дӀашагӀйола цо. Из гуллам — поэто ше лохаш хилара истори, цун социальни а творчески а чӀоагӀалара, «дувенна», халкъаца цун бувзам хилара истори. Блока поэтически теме эттара лакхагӀа дола лагӀа — трагедийни кхоалагӀа том. Из дӀайолалу «Унзара дуне», «ЧӀир дехар» яхача разделашца. ТӀехьагӀо поэто бал боли — «ЧӀир дехар» яха поэма дӀахо язъелга.

Советски махко, дерригача культурни дуненo хӀана дездеш белгалдоаких Александр Блок ваь 100 шу дизар. Советий Ӏаьдал иттачул тӀехьагӀа Блока гуллаиаш арахийцад 30 миллион совгӀа экземпляр а йолаш. Юбилея сийна арахеца хийтъьай керда ши надани: ялх томах латта сочиненей гуллам 15 томах латта сочиненей академически бизза гуллами. Ленинграде хьелларгаа Александр Блока мемориальни музей. Оттаеш я Шахматово яхача подмосковни усадьбана реставраци яра проект.

Станислав ЛЕСНЕВСКИЙ,
литературни критик.

(АПН).

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета массазарча комиссешка

ДӀАХО ДЕГӀАЙОАЛАЕ ТОРГОВЛИ

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета халкъа эшача товараштен торговленен йолча массазарча комиссе дийцар «Потребительски кооперации дӀахо дегӀайоалаяраи цун болх тоабарахь» 1979 шера 11 ноябре КПСС ЦК-аеи СССР Министрий Советои баь сощам кхоачашбелга мишта лел.

Цу дешах лаьца доклад йир Нохч-ГӀалгӀай АССР потребительски обществай союза правлене председатела заместитела С. А. Абдулхалимова.

Из ювцаш белгалдир потребительски кооперации торгови организацеша кхоачашъяьй товарооборота, общественни кхачан производства шийн продукци маьхала яхкарз укх шера 10 бетта план.

Республике шераьлй торговле материально-техническа база: хьалъяьй керда 12 тиха, царца Шелковской станице универмаг, Мескер-Юрта торгови центр. Яндаре СоагӀалча йоаккхий промтоварни тикаш. 13 тикана реконструкци яьй. ДӀаоттаьй 300-нел совгӀа единица торгови оборудовани, 200 единица холодильни установкаш.

Укх шера децентрализовании закупа чотагӀа товарооборота кхы тӀа а 13,5 млн. сома маьха товарии ресурсаш юкъейоалаьй. ДегӀа а ухъ чӀоагӀ а ду колхозашцара, совхозашцара, боахамий юкъарча аграрно-промышленни предприятешцара боахама бувзамаш. 1,4-зза дукхагӀа еккай юртбоахама продукташ. Кхоачашъяьй кооперативни промышленни предприятешка хьаь продукци йохкара план.

ДукхагӀа терхам тӀаахийта багӀолӀ торговле дикагӀа йола формаш юкъеккуъльара, гӀулакх дара культура айяра.

Гаьнна лоам чу ухача нах бахача моттигашка «ХӀара денна хоаттача товарий» тикашка централизованно товараш кхуьнилга Ӏалашдаьд. Шерра леладеш да кулгкара дӀадохьалургдоаца товараш нех бахача дӀанкхуьнилга, тӀадилла товараш дохкилга, баракъаш доахилга, технически чоалхане дола товараш леладара консультацеш елга.

Кхы а лакхагӀча лагӀа тӀа баьнккхаб социалистически ях дӀахо йоржаяра, планаш, тӀайийца социалистически декхараш кхоачаш а тӀеххоачаш а дара бола цун лоархӀам айбара болх.

Цунца цхьана белгалдир балха тӀара цӀенхашта кхоачамбоацараш. Торговлен общественни кхачани цхьайолча предприятешка лохача боарам тӀа да наха гӀулакх делге, тоьаш дола товараш тикашка доацаш моттигаш хул, кӀезига яц советски торговле бокъонаш телхаю моттигаш. Де мел доагӀар дац шортта доллаше а товарашца тикаш Ӏалашъяра, кхы тӀа а ресурсаш лахара. Бизза пайда эца кооперативни предприятешка халкъа эша товараш дукхагӀа арахецара, колхозашкара, совхозашкара, граждании шоай доалахьарча боахамашкара юртбоахама продуктош дукхагӀе эцара йолча торонех.

Дукхача нах бахача моттигашка торговле, общественни кхачан, маьхк еча предприятей сеть хӀана дӀадехараша ма яхара яц, царех дукхагӀьяраш оборудовалеца эсала Ӏалашъь, нoча помещенешна я.

Нохч-ГӀалгӀай потребсоюзен районни потребительски обществайн правленеша де доагӀар дац кооперативни предприятеши инициативни, кхалифицировании балхахошца чӀоагӀъяра.

Цхьайолча кооперативашка мелла лелабу политико-кхетама болх, лоха ба тӀадиллача гӀулакхах бола бехктоккхам, паччахьалкхен, планови дисциплина телхаеш, растраташ еш, хӀамаш лечкъаеш, боахам тесса лелабеш моттигаш я, кооперативни доалахье лерттӀа лори яц.

Ревизионни комиссеша, общественно-массови тӀахьожаме кхыча органаша, бухгалтерски ревизионни аппарато уж нарушенеш ца хилийтара, юхатохара де дезар дац цкъаза.

ТӀайийцача решене тӀа Комиссе могадир долаш дола кхоачамбоацараш дӀададахар, 1979 шера 11 ноябре баь КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен сощам кхоачашбар, КПСС XXVI съезда даха ма доагӀара накъагӀолга Ӏалашдергдолча боарам тӀа болх баккхара де доагӀар дар.

ИттазлагӀа хержача РСФСР Лаккхехьарча Совета шоллагӀа сесси

КЕРДАЧА МУЛАШКА

Депутата А. И. Щербинина къамаьл

(Наурски хоржамий округ, Нохч-ГӀалгӀай АССР)

Новкъостий депутаташ! Къахьегача коллективашка, царца тха Ленина орден лелаьча «Грознефть» производственни объединене а чӀоагӀа хьаштдолаш а уйла тӀаяхийта а ювцаш я КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленума решенеш, цига КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Леонид Ильич Брежнева даь къамаьл, СССР Лаккхехьарча Совета йиъилагӀча сессе материалаш.

Цу документашка массе а оагӀорахьара анализ яьй гӀулакхаш малагӀча хьал тӀа да, вайна карагӀдьиннарий масштабаш хьагойтай, гучадаьхад долаш долча кхоачамбоацарий бахьанаш, вай мехка экономикен культурен дӀахо айяра наькъаш белгалдаьд. Цар тӀа хьагойтад советски наьха творчески низех Ӏалашмате чӀоагӀа тешаш хилар. КПСС ЦК Пленуме СССР Лаккхехьарча Совета сессен решенеша кердача низаца хьахьекхар вай партена, Советски паччахьалкхена эттара керттердар къахьегамхой хьал-торо айяра, вай Даьхе хоьлеш дегӀайоалаяра, лаьттан тӀа машар чӀоагӀбара йоакхо елга хинна а долаш а долга.

Республика мехкдаьттахоша, Нохч-ГӀалгӀайчен беррнгача къахьегамхоша а санна, бӀарчча а йиза а хьал а лоац къоабал а ю КПСС политика, къахьегача наьха, вай вахарен бытен хьалий, хаддавза йоахо ярах Центральни Комитета, цун Политбюрон новкъост Леонид Ильич Брежневен баркал а оал. ХӀаьта парте делерхӀар кхоачашде, КПСС XXVI съезд доккхий къахьегама толамаш дахарца белгалъяккха шоаш чӀоагӀа лоӀам болаш хилар дӀа а кхайкаду.

Тха дегаш бокъо а йолаш хьалдиза да парте сийлахь-доккхийча гӀулакхех, цунна карагӀдувлларца тхоай дакъа доаллаш хиларах деча доккхалах. Из доккха ираз да — Советий мехка вахар а болх бер а! Тхоах хӀарапена шийн сийлахь-йоккхача Даьхен да, цун кхела ше бехктокхаме хет. Партии правительствои майрра тешаш мегаргья тха кулгий низах. Тхо чӀоагӀиен доазув доацаш мутӀахье да коммунизма гӀулакха.

Новкъостий депутаташ! Вай массане а чӀоагӀа уйла тӀаяхийта лоидийгӀар 1981 шера Российски Федераце Паччахьалкхен планахи бюджетахи йолча докладашка. Цига йоалаяь дашеш — КПСС XXV съездо оттаяь вай парте планаш толаме кхоачашъеш хилара дола кхы цхьаькха а къаьстта тешал. ХӀаьта ниттта гӀадвуташ я Российски Федераци дегӀайоалаяра кердача иттлагӀча пятилеткана оттаьча планий масштабаш а. Са болхьо-мехкдаьттахаро се хиларца, къаьстта белгалдаха безам ба Российски Федераце доагора-энергетически комплекс алсамъяьккхара кхоачашде деза доккхий балхаш.

Нохч-ГӀалгӀайче, ховш ма хиллара, мехка мехкдаьтта доахача хьаьнача районех цаӀ я. Бакъда, тахан а доагӀаш дола дакъа юкъеккухь цо мехкдаьтта промышленность дегӀайоалаеча. Из лоархӀаме отрасль сихагӀа дегӀайоалае аьнна Леонид Ильич Брежнева енна указани кхоачашъеш республика мехкдаьттахоша дерригa низаш тӀаухийт мехкдаьтта дукхагӀа даккхара йолаш йолча торонех ма могга бизза гӀа пайда эцара. Из проблема толаме кхоачашъяр дукха шин лостамагӀа долх тхо. Эттара хьалха, мехка массарел а хьалха лоладелар тхо ялх эзар метрал кӀоаргагӀа доаллла мехкдаьтта даккхара бурув тоха. Специалисташа аьча заключенегӀа цу кӀоаргалешкашка йолаш я мехкдаьттаи газеи запасаш КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте а этта, тӀехкӀоарга скважинаш сихагӀа яхара а хьалъяра а хьинаре къовсам а боаржабаь «Грознефть» объединене бурувдеттараша чанал хьалха кхоачашийр лоамаш тӀоанашта бурув тохара, скважинаш хьалъяри техка йола мехкдаьтта доалла моттигаш тӀанчехийтара ихе шера план.

Республике дӀахо дегӀаберо шера пхи эзар а дукхагӀа а метр бурув тоха, тӀехкӀоарга скважинаш цхьан шерал ах шеран хьалъяьхха аьнна Г. А. Шуликина бурув деттача бригадо дӀаболабаь патриотически болам. Почин дӀаболаьраша иттт бетта, нормагӀа дагӀачул кхоаза сихагӀа, тахар пхи эзар совгӀа метр бурув, лоацача хана хьалъяьхьхар 5375 метр кӀоарга скважина, 536 эзар сом ал дукхагӀа ахча а кходаь. Из почин практически мих болаш хилар бакъдир С. Д. Мадаева, Т. К. Залалутдинова, В. А. Конькова бригадаша. Цар укх шера баьккхар пхи эзар метр мул. Тахан 19 бригада я сиха бурув тохара методагӀа болх беш. Цар укх шера лоаман тӀоапашта бурув тохара объединене плана кхоалагӀа дакъа кхоачашдаьд.

Цу цхьан хана отта а ях чакхйоаш я къаьнарча скважинех биззагӀа пайда эцара, тӀоннашкара мехкдаьтта даккхара коэффициент лакхъяра мероприятеш шерра комплекс. Из дара пайда эц хий, Ӏи, газ, чуяхийтарца тӀоаншта воздейстеи яра, кхыйолча методех. Алхха из бахьан долаш кхы тӀа а даьккхар ши млн. тоннал совгӀа мехкдаьтта. Йоккхий торонаш корайир скважинашта шийх хапнахьен дикен напитальни текущи ремонт еча а, хӀаьта цар чотагӀа йӀаьхйар царна эксплуатаци ечара ремонт яра юкъера хандэь. Механизированни скважинаш балха дикагӀйола режим Ӏалашъяра шерра пайда эца даьлар электронно-вычислительни техникех.

Аз дега тоам а хулаш таханарча сессе даньалдалараш дӀахойт Нохч-ГӀалгӀайчен мехкдаьттахоша мехкдаьттен гази яккхара задани хана хьалха, даьн ахи шера кхоачашъяьлга, кердача пятилетна чотагӀа цар болх бу пхелагӀа бутт болга а. Оаха мехка планал совгӀа шу чакхдалехьа лургда 4 млн. тоннал совгӀа мехкдаьттен 800 млн. куб. метрал совгӀа гази.

Тахан Нохч-ГӀалгӀайчен мехкдаьттахой яц мехка къахьегама биографена доагӀаш дола дакъа юкъедахьа, парте XXVI съезда дикача гӀулакхашца накъаяхха гӀерташ йоаца коллектив. ХӀаьта цунца хьагу болхлой класса лакха идейни сакхетам, мехка таханарчен кхоанарчен дехах, новкъоста Л. И. Брежнева КПСС ЦК октябрьски Пленуме оттадаь хьадда декхараш кхоачашдарах бола цун бехктокхам.

Оаха кхетаду, къахьегамца, духхьал къахьегамца мара РСФСР Лаккхехьарча Совета таханарча сессе ювца оттаяь экономически социальнин дегӀадахкара Паччахьалкхен план толаме кхоачашъе йиш йоацилга. ХӀаьта оаха де мел дезар дергда оттаяь планаш кхоачашъеча юкъекхухьа дакъа алсамдаккхара. Цунца цхьана са новкъосташа, со сессе накъавоаккхаш тӀадиллар цхьадола дешаш къоастадара вай министерствашкарен ведомствашкарен мехкдаьттахоша новкъостал дар дехилга. Масала, мехкдаьтта дукхагӀа доаккхилга чӀоагӀа юхатетт 125 тонн мухь хьалъайбеш йолча скважинашта капитальни ремонт ю мобильни установкаш ца тоъаш хиларо. Тхона хилонаш нийслу Дзержински цӀерагӀча Черновицки машинаш еча заводо арахеца парогенераторни установкаш дефекташ йолаш хиларца. Тоъаш яц геттара чӀоагӀа йола обсадни бурув деттен турбаш, тешаме йола тӀоннаш доахаду инструмент, 400 тонн мухь хьалъийбу буровой установкаш, кӀоарга ухна горизонташ геофизически тахкара йола оборудовани.

Новкъостий депутаташ! Нохч-ГӀалгӀай АССР депутатий цӀерагӀа аз бизза хьалоац 1981 шера Российски федераци экономически социальни дегӀайоалаяра Паччахьалкхен плани бюджети чӀоагӀьярах йола предложени. Мукъа ба сона, КПСС Центральни Комитета, РСФСР Лаккхехьарча Совета Нохч-ГӀалгӀайчен мехкдаьттахоша а беррнгача къахьегамхоша а кердача пятилетке латташ дола декхараш толаме кхоачашдара ма могга дукхагӀа ичаш тӀадохийтаргхиларах, боахами культурен дегӀайоалаеча дерригача доалаьоика керда толамаш дахарца парте аргӀанарча XXVI съезда накъагӀортхиларах тешам бала.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа дукхачу шерашка цIена къахьегарехь къахьегане хааргIдаларерий хан бехи СССР Лаккхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла.

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ

№ 6 йолча городской больнице гIолла:

Ажимова Ольга Павловнина — ВКК председателна.
Васютина Нина Ивановнана — медсестрана.
Дубровская Ксения Гавриловнана — санитаркана.

«Грознефть» объединене гIишлон-монтажни управлене гIолла:

Абухадиев Адам Абухадиевича — слесара.
Литвиненко Филипп Анфиловича — слесара.
Гаркуша Андрей Хрисанфовича — машиниста.
Ибрагимова Яхене — штукатура.
Грушковский Владимир Ивановича — слесара.
Прусева Валентина Яковлевнана — инженер-экономиста.
Сигаев Николай Ивановича — слесара.
Столбовой Николай Андреевича — слесара.
Федотов Василий Афанасьевича — кузнеца.
Окуев Хасан Окуевича — болхлочоа.
Карпова Валентина Егоровнана — изолировщицана.
Абдуева Алубена — изолировщицана.

«Терек» яхача Нохч-ГIалгIай производственни мебельно-дахчах хIуманаш еча объединене гIолла:

Воронина Мария Васильевнана — станочницана.
Винникова Юлия Федоровнана — кочегара.
Васькова Евдокия Васильевнана — пенсионеркана.
Гуева Валентина Георгиевнана — инженер-технолога.
Дундуева Шайман Эдиевнана — укладчицана.
Ефименко Владимир Васильевича — столяра.
Жаворонкова Вера Васильевнана — станочницана.
Ковач Раиса Николаевнана — кхьхат тедачоа.
Кузнецов Алексей Евгеньевича — слесара.
Костюк Мария Егоровнина — пенсионеркана.
Курицина Мария Васильевнана — контролера.
Мельникова Клавдия Илларионовнана — пенсионеркана.
Нагибина Нина Алексеевнана — пенсионеркана.
Осовская Елизавета Никифоровнана — упаковщицана.
Пужелева Нина Степановнана — пенсионеркана.
Потапенко Лидия Григорьевнина — пенсионеркана.
Синицына Кларисса Петровнана — пенсионеркана.
Смирнов Александр Михайловича — бригадира.
Свинцов Анатолий Даниловича — кочегара.
Сипякова Любовь Константиновнана — инженера.
Тархоева Агвани Карапетовнана — станочницана.
Тайсумов Махмуда — гнутара.
Фомичева Любовь Ивановнана — аппаратчицана.
Чернова Дина Васильевнана — станочницана.

«Грознефть» объединене автомобильни накъаний управлене гIолла:

Скрынников Дмитрий Георгиевича — мастера.
Власова Полина Николаевнана — кадрашта йолча инспектора.

Шишкина Вера Ивановнана — пенсионеркана.
Солтаева Бука Абдурахмановнана — болхлочоа.
Ноздренков Семен Андреевича — вулканизаторщика.
Кук Валентин Максимовича — гIояна йолча производства заведующега.
Миртунян Лазарь Айрапетовича — асфальтировщика.
Никаева Хутяна — болхлочоа.

Бурув тохара балхий Грозненски управлене гIолла:

Зеленцов Василий Викторовича — бурильщика.
Коновский Александр Семеновича — инженера.
Яндаров Усама — слесара.
Чумачков Иван Андреевича — бурильщика гIончана.
Артюхов Илья Андреевича — машиниста.
Черногласов Иван Афанасьевича — слесара.
Ситникова Ирина Петровнана — пенсионеркана.
Исаев Мута Идиговича — электромонтера.

«Росторгодежда» Нохч-ГIалгIай торговни базе гIолла:

Андреади Мария Терентьевнана — пенсионеркана.
Крахмалева Анастасия Михайловнана — пенсионеркана.
Комарова Наталья Яковлевнана — пенсионеркана.
Ларюшкина Любовь Ивановнана — пенсионеркана.
Малышева Любовь Николаевнана — комплектовщицана.
Миронова Анна Ахмадовнана — пенсионеркана.
Сергиенко Елена Алексеевнана — пенсионеркана.
Цахалиди Ираида Ивановнана — пенсионеркана.

Юрта бехкан производственно-технически Iалашбара йолча Заградински отделение гIолла:

Леванкина Валентина Ивановнана — пенсионеркана.
Гусигов Ланда Гусиговича — пенсионера.
Голубова Нина Павловнана — пенсионеркана.

«Союзавтоматстром» объединене Грозненски опытно-экспериментальни заводе гIолла:

Гращенко Тамара Ефимовнана — контролера.

«Грознефть» объединене болхлой Iалашбара управлене гIолла:

Соколов Александр Ивановича — инженера.

Нохч-ГIалгIай транспортни управлене 1737-ча автоколонне гIолла:

Астахова Вера Егоровнана — уборщицана.
Буликов Дмитрий Тимофеевича — водителна.
Кондратьев Вячеслав Петровича — водителна.
Одинцова Антонина Тимофеевнана — пенсионеркана.

Технологически транспорта Старогрозненски управлене гIолла:

Бахаева Марема — смазчицана.
Шайдулин Вагиз Абдурахмановича — машиниста.
Дудкин Александр Григорьевича — машиниста.
Мигае Ольга Петровнана — диспетчера.

Костюкова Антонина Васильевнана — инженера.

«Грознефть» объединене технологически транспорта Грозненски управлене гIолла:

Суядина Владимир Михайловича — водителна.

«Севкавкоопстрой» треста № 5 йолча дIа-ехха деначе механизированни колонне гIолла:

Королев Петр Дмитриевича — электромонтера.
Иванова Юлия Васильевнана — болхлочоа.

№ 17 йолча юкъерча школе гIолла:

Кондауров Петр Николаевича — пенсионера.
Крахотин Иван Алексеевича — пенсионера.
Милль Нина Алексеевнана — пенсионеркана.
Циненко Любовь Ивановнана — пенсионеркана.

Бурув тохара балхий Старогрозненски управлене гIолла:

Лихонин Андрей Дмитриевича — вышкомонтажника.
Дубровский Михаил Ивановича — кузнеца.
Вертинкова Валентина Герасимовнана — оператора-контролера.
Браменко Петр Матвеевича — болхлочоа.
Голобин Григорий Ивановича — слесара.
Овейкин Михаил Васильевича — болхлочоа.

«Гревтрубопроводстрой» треста № 1 йолча автобазе гIолла:

Белогурова Надежда Ивановнана — пенсионеркана.

Мукъ ахуьжача автотранспорта Грозненски производственни объединене гIолла:

Дьячков Александр Сергеевича — автослесара.

«Грознефтегеофизика» яхача треста промыслово-геофизически конторе гIолла:

Плакшенко Василий Васильевича — каротажника.

«Чечингсельстрой» треста автотранспортни конторе гIолла:

Акопова Лидия Григорьевнана — пенсионеркана.
Подберезный Иван Тихоновича — водителна.
Кудряшов Иван Андриановича — ошиновщика.

«Чечингушводстрой» гIишлон управлене гIолла:

Пуресев Николай Ивановича — керттерча экономиста.
Тетерина Вера Дмитриевнана — йоьхкаргIча экономиста.
Воробьева Анастасия Ивановнана — керттерча бухгалтера.

«Ростекстильторг» Нохч-ГIалгIай республиканска торговни базе гIолла:

Жукова Маргарита Степановнана — директора заместителна.
Скрипникова Вера Прокофьевнана — йоьхкаргIча товароведа.

«Грознефть» объединене буьззана конторе гIолла:

Назаретьян Нина Петровнана — телефонистана.
Парфенова Ольга Григорьевнана — телефонисткана.
Ракина Надежда Николаевнана — электромеханика.
Степанина Софья Павловнана — телефонистана.
Сибогатуллина Валентина Яковлевнана — телефонистана.
Тащилин Петр Степановича — электромонтера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. [redacted]
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1980 шу, 28 октябрь.

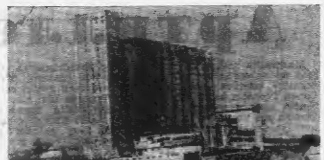

Цхьана гIулакхаш леладара законегIа

Тайп-тайпара вIашний пайдане доло гIулакхаш цхьана леладу Куба Советски Союзаца кхыча социалистически пачхьалкхенашцеи. Венжарашка долча мехкашка технически новкъостал а деш цар специалисташа юкъарчал доаццеи дакъа а лоацаш республике хьал а яьй хьалъеш а латт промышленни предприятеш. ДегIадоагIа торгово-экономически, Iилма-технически, культурни бувзамаш.

СУРТА ТIА: «Янис Ленцманис» яха советски сухогруз СССР-о новкъостал а деш хьалъьча элеватора юкерча Гаванский порта причале латт.

О. ИВАНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

СУРТА ТIА: Берлина улицашка гIалла лел дукхах вах кхувлаш йола хоза вийчъ венгерски «Икарусаш».

МТИ—ТАСС сурт.

Калейдоскоп

ВАЗЕМЕ НОАЦА СТАТИСТИКА

Мексикански медикашен социологашеи дахча тохкамаша хьахьоах алкоголизмах цамоган болча наха Латински Америке цар мехко хьайхара моттиг дIалоецилга. Из лазар кхийтта нах 4 миллиони 580 эзари болга соахна дIалздаьд. Нуэво Леон яхача штатерча университета болх лоцца доктора Хуан Мартинес Родригесси профессора Хесус Гарсия Канон дувцачох, хIара алкоголико кIесигIа вале а кхы а вин сага негативни влияни ю. Цитта цар льча расчетах алкоголизма проблема тIалатташ 18 миллион совгIа мексиканец ва. Кхетадеш ма хиллара, цитта эттача гIулакхо мехкарча общественноста сатем боа ца беш Iе Аиш яц. Ца хоуш хинна хIама дац Гвадалахара яхача городе ноябрь бетта хургIолча клинически психологе III ихаман конгресс керттера теркам психологически, социальни, экономически алкоголизма бехьенаш къоастадара тIабохийтаргхилар.

(АПН-НОТИМЕКС).

АЬЛДИТА КОНКУРС

Махараштра штате хиво къоастаяь яьдача йоккха йоацача шин юрта дукхача хана дена даьлаша масахьат делга дехаш йола ший тайпара ритуал я. ХIара шера беза лаьрхIача бIехала ди долча хана цу юрташка бахачалах дехьен сехьен шувнаш тIа дIеотт. БоккхагIболчар еннача командагIа дешай дуэль дIайолалу. ЦаIи ахи сахьата хул из. Цхьайолча хана сов бIоахбаларах корзагIбаьнна кхалнах хи чу а кхоесабале шоайла вIашка хьед. Баьхьа, вIашагIлата вIашгIехьдаьлац. ГIулакх цу тIа дIатIакхаьчача хана юкъебоал дуэлага оазбезам ца беш бIарахьеэхаш лаьтта маIа нах. Юрташка тешаш ба из ритуал ца хилча дайлаша шоашта дохка во дайтаргхиларах. Сакъердаме да, из къаьна обряд бахьанце юрташка бахача наха юкъе эгIазал ца оттилга.

(АПН).

РОБОТО КО ЛАЬЦАД

Софиерча электроавтокарий Институтга ноа гIолла каст-каста саца а соцаш. ДIа-се ухаш лел цIена электрокар. Массаза а лелачарна тара яц из — водитель чувегIа кабина яьсса я! Цу «фантомаса» къайле вIалла а чоалхане яц. Трасса йIовхкала бобинаш а йоахкаш кабель биллаб — уж из сувца моттигаш я. Электрокар кабела бIоахкала йодаш оттаьча программо яхар ду. Кердача моделах пайда эцаргба промышленносте, къаьстта а стандартни а йоацаш кIезига сери арахецача предприятешка. Электрокаро дIа-са кхувхаргъя оатхалаш материалаш, цитта дIаса лела болха истол а хила йиш я цох. Цох йоалл хIамаш хьалъийю устройство. Оцаш куле, оатхалаш тIайола «истол» дикха дезача цехе Io а даькха, кхыбола бохк бе «дIагIоргъя». ДIахо йодача хана цу тайпара йолча роботий бIарча деаал хургба.

(АПН).

ДОЗЗОЛ ДЕХЬАРА

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

МАШАРИ КХОХКАМ КIАДВАРИ ДУХЬА

ТIехьарча хинарча дуне халкъашта юкъерча событешна дIаьнха а ким а чIоагIагIа хьалхекхар кхохкам кIаьдбар а машар а лорабарах чIоагIбарах тIехьа лоаттабеча къоасаме Советски Союзи кхьдола социалистически мехкаши бохкха лоархIаш болаш хилар. ЕвропеIски цхьана гIулакхаш леладара духьала барашка кIалгIолла леладу гIулакхаш дале а Мадриде хьадийлад Европе кхерамаленней цхьана гIулакхаш леладаран йолча Совещание доакъошкой йолча пачхьалкхений викалий аргIанара вIашагIкхетар.

12 ноябре Кремле ше къамьал деш новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккха ма хиллара, «цу вIашагIкхетарах корта бола дешаш дунара Совещани ца а хулийташ башха доккхача хьакъале йоацача пропаганди демагогически къамаьлаш даран йола форум е гIерташ цхьабараш боле ца гуш дац тхо. Баьъда, цу тайпарча гIулакхашта духьала хьадда къоасам лоаттабеш хургда тхо, кхохкам кIаьдбара, кхерамалеи халкъий машарерча кхоанен хьаштаишта гIулакх дергдола барт чIоагIбара никъ чIоагIгIа леладеш хург».

Цу тайпара конструктивни никъ тIехь-тIехьагIа чIоагIагIа хьаллоацаш ба ерригача континенташ тIа. Дика уйлаш йолча наха дика кхетаду европейски кхерамзле ка цхьана гIулакхаш леладарен проблемаш толаме къоастаяр планета тIа чIоагIа машар Iалашбарца чIоагIгIа дувзаденна долга. Духхьала из бахьан долаш, тайп-тайпарча довкъошка цхьана гIулакхаш леладелга дегIадоаладара ходам боллаш шоайта хеташ долчун хьакъехьара дешаш уттадеча хана социалистически мехкаша къаьстта чIоагIа лоархIам бу тIема кхохкам кIаьдбаран герз дIадаккхаран йола европейски конфронтаци гуляра хьакъехьа цхьа барт бера. Цига мегаргдар герз дIадаккхара йолча проблемах дукхача мехкаша хьалхагIа оттаяь тайп-тайпара идеяши предложенеши йийца ца Iеш Европе тIема низаш вIашдухьала латтара боарам лохберан вIашш тешаш хилар чIоагIдаран ходам боллаш йола мероприятеш кийча а.

Из лоархIамегIа дола декхар кхоачашдаргахьа баькха практически гIа ба. Центральни Европера герзашцара низаши герзаши кIезигдара хьакъехьарча Венски переговорашка юкъийта социалистически пачхьалкхенаша оттаяь керда предложенеш. Царца шер а лу дегIа а йоагIа социализма мехкий укх шера 10 июлера инициативаш. Масала, цар чоте дувц переговорашта юкъе дакъа лоацаш барий бIуна индивидуальни доазонаш оттадайтара тIехьа доацача малхбузен мехкий позици. Малхбузен пачхьалкхенашта лоацоа тIехьа а долаш социалистически мехкаша — нагахьа санна цар июльски инициатива конструктивни хьисапе лоархIаш уж бале — хьалхарча соглашене доазонашка СССР-и США-и лоацаш духьал переговорашта юкъе дакъа лоацаш барий бIу колективно сов ца боалийташ соцабе шоаш кийча хилар дIахайтад.

Из а кхыйола а социалистически мехкий инициативаш а дунен общественносто лоархI цар оагIорахьара хьагуш дола керда дика хIама санна.

КХЕРАМЕЧА НАЬКЪАГIА

Укх денош Бельге столице Брюсселе хиннай НАТО агрессивни блока тайп-тайпарча органий дукха традиционни заседанеш. ХьалхагIа уккхаз гулденнай тIема планировани комитет. ТIаккха чакхъяьккхай оборона министрий боарамо хинна ядерни планировани группа аргIанара сесси. Юххера а, хьайийллай Къулбаседа Атлантически Ассамблея сесси.

Цу вIашагIкхетарашка дIаьнха а бахьдир НАТО ракетно-ядерни потенциал совъякхкарен гаьна кхетар юкъерча боараме долаш йолча кердача американски ядерни ракеташта йола плацдарм Малхбузен Европах ярен кхерамеча наькъагIа дIахо йодаш хилар. США оборона министра Г. Броуна категорически формагIа шоай партнерашкара хьедийхад дIахо тIема кийчонга дукхагIа ахча дIадохийтилга, хIаьта уж белхе а бир США-с царна качъелла хIара шера тIема бюджеташ 3 процент лаккхъе аьнна йола решени кхоачашъе уж сагота ца хиларех. Цул совгIа сесси доакъошхошка цо хоам бир № 59 йолча йоваш йолча президентски директива тIа дIалаьъча США керда ядерни доктрина оалачуи къанъеха. Пентагона шефо шийна могар дир гаьна кхетар юкъерча боараме йола керда американски ядерни ракеташ Малхбузен Европе дIанийсъяра хьакъехьа совкха НАТО тIайийца решени ма могга сихагIа шоай партнерашка кхоачашгъайта гIерташ.

Цуннца цхьана кердача ядерни доктрина хьакъехьарен американски ядерни ракетий хьакъехьарен дош оттадаро малхбузеневропейски общественноста шеррача гIозарашта цIаьнха а хьакъекхар фуннагIа даь а Малхбузен Европе шоай ракеташ дIанийсъеаташ чакхдиъха гIерташ американски воешшна хилар. № 59 йолча директива дерригагa IаIам, ма дарра аьлча, ядерни тIемо кийчо лаьгI ца е гIертилга хиния ца Iеш НАТО мехкаш ВIашагIкхийттача Штате шоай территорена кхерам хургбоацаш ядерни тIом юкъаберго йола объект царех а гIертилга.

Брюсселе кепатехь аральккхача коммюнике тIа формально могаю керда американски доктрина. Баьъда, хIаьта а Пентагона авантюристически планаш Европе массане а хьаллоацаш яц. Пресс-конференце США оборона министра помощник А. Макгиффар мукIарло даьд НАТО мехкий оборона министрех ахенаша жира № 59 йола директива могаяь яц аьнна. Океанала дехьарча эмиссарашта магаизар Голландеи Бельгеи правительствашта шоай территоре тIа американски ракеташ дIанийсъяра раьзе а е. Кхыметтел ФРГ-ех Данеи хIана а юстара гIерт шоай тIема бюджеташ хIара шера дукхагIа хилийтара хьакъехьара соцам кхоачашбара.

Баьъда, бIарча хьийцача Къулбаседа-Атлантически блока кулгалдара органий Брюссельски совещание итогаша тешал ду натовски кулгалхой кхерамеча, массане юкъерча машареи дунен халкъашта юкъерча кхерамзленнеи цIенхаштта кхераме болча наькъагIа дIахо болхаш хилара.

НАХ ВОВХАРАН НИЗАШ ДАРАН ДУХЬАЛА

Дунен халкъашта юкъерча прогрессивни общественносто шерра дакъа лаьцад транснациональни корпорацеий кхерамеча гIулакхашта духьаларча къовсама кIира доазонашка дукхача наха дакъа а лоацаш чакхъяьлича мероприятешта юкъе. Из чакхдаьккхад Машара Дерригдунен Совета решенегIа ерригача континенташка 16—23 ноябре. «Оаза лоарI, — аьнад Машара Дерригдунен Совета ООН-ерча викало К. Талбота, — къамий сообщества империалистически корпорацей грабительски политикана духьалара шоай а гIулакхаш массе а оагIорахьара чIоагIде дезаш. Хоаш ма дий, цу моастагIий позициш Азе, Африка, Латински Америка дукхача пачхьалкхенашка йолаш йолча хана халкъаш боъоаца мукъадалар хургдоацилга».

Транснациональни корпорацей доккхийча мааша чулаьцад капиталистически, практически лаьрхIача дерригa дегIадоагIа дуне. ТIехьарчарех аьлча цар дача низацеи лелаеча нах бовхара политикон яьтта а нисна пачхьалкхенаш экономически кIезига дегIаахар кхы а кIезагдергд, аралгара царга доакха дехараш сихха дегIакхувларга, промышленни дегIаьхнача капиталистически пачхьалкхенашца цар лелаеча торговле условеш дIахо толхаярга кхоачаду гIулакх. Торговлен дегIаахарен ООН конференце даннеша хьакъхачох 1980 шу чаккхдолаш «кхоалагIча дунен» мехкаш Малхбузенна декхарийла хургда дуккха дале а цIаьнта дале а 300 миллиард доллар. Царех кхьадергаш экспортах шоашта хьегIадоагIачох азаш пайдаш алкха доакхача декхараша Iочiадеттаечуча процентий чотагIа малхбузен монополешта дIателе дезаш хул.

ХIара шера транснациональни корпорацеш вIашкегIа хулаш а яиш болешагIа хулаш а йоагIа, хIаьта дегIадоагIа мехкаш — тIехь-тIехьагIа къегIа хулаш доагIа. Промышленни товарешта дола аьхкаш теда «кIод» салаш дари бийдали болх беш да алкха дIадахача итт шера къоначa пачхьалкхенашта торговле условеш талхарах 36 миллиард совгIа доллар зе а даь.

Миллиардаш пайдаш доах корпорацеша колониальни хиннача мехкашкарча дарегIча къахьегамо къа ца хьаш эксплуатаци еш я. ХIана радиоэлектронни промышленность вIашагIйоллярген цуьна монтаж ярген Малайзен Къулбехьен Корее — 50-аза, Тайване — 30—40-аза, Сингапуре — 10-аза. Францеи кхыча дегIадеьннача капиталистически мехкашкеи дозачул кIезигагIа ахча дIадоаш хилар дагадехача кхоачам ба. Ловцца аьлча, «Франс нувель» яхача французски журнало белгалдоаккхаш ма хиллара, дегIадоагIача мехкашка «нах бовха, Iалама ресурсаех шоай безам бар де, Iалама оакхарий хьисапе эксплуатаци е, тIехьашкахьа юха ца хьовхаш гонахьара гонахье бIехье йиш йолаш я малхбузен монополеш».

Г. ШИШКИН.
(ТАСС).

АПН комментареш

Япони: кхераме «милитаризаце пятилетка»

Японски тIема низ алсамбаккхара тIахьехаш Вашингтонерен Пекинерен деча кхайкаралашка геттара дика ладувгIаш духьхал милитаристски гIоазраш хинна ца Iеш мехка цхьабола кулгалду деятелаш а ба.

ТIом сецачул тIехьагIарча Японе хIанале кхоачашъяьй йиъ пхе шера лаьрхIа йола шоай тIема потенциал совъяккхара программа. 1980—1984 шерашта йолча ала а доагIаш «милитаризаце пятилетка» я ала йиш йолча кердача программа тIа лаьрхIа да японски эскар чIоагIгIа эргадаьккха тоаделга. Цу программага дIагIорeда японски налогаш телар 60 миллиард доллар, из ахча тIехьарча тиъаь шера яьза ерригача тIема расходел тIехдоал.

МалагIа бахьан доаш да хIанзара японски кулгалхой цу гIулакха сел чурабовлар? Цу хаттара дола жоп кореда йиш я «оборона даьккхерча КIайча книжка» гIера. Цу тIа аьнад, хIанзарча ханарча хьалашна «кхерам ийккхаб» Советски Союз керте латтача мехкий группа тIема низ ВIашагIкхийтта Штаташ керте латтача «паргIатон дунен» пачхьалкхенийчул тIехбалара аьнна. Цунца дувзаденна, йоах цу книжка авторашa, «Японе обороноспособноста проблема эггара вартагIа а тIехьяха йиш йоаца а проблема я». Кхыча дешашца аьлча, японски кулгалхой гIерт шоай халкъ а азиатски континента халкъаш а милитаризаце никъ «машара а Азе халкъий кхерамлен а фактор» хиларах теиаде. «Гайко сирэ сэнсю» яхача японски журнало дувц ше дешарашта, американски оагIорахьара тIема гIо ца хуле, атта шийа коммунистически доалакошта. Эггара хьалха Советски Союза кърегIоргъя Япони», яхаш.

«Самооборона низаш» кердача герзаца Iалашдара пхелагIа план яйзача гучадоал. 1980—1984 шерашка тIема заказашта еш йола расходаш 3,5-аза лаккхул хилар. Цу тIа а японски монополей заводаша танкови бIуна, къаман герзашцарча низий авиацеи форден низий доакъошта арахецача тIема техника 80 процент наступательни тайпах дола герз да. 1981 шера долча заказех масала, арахеца лерхI 203-мм шоаш дела гаубицаш, лакха маневренность йола танкаш, С-130 яхача тайпах йола тIехьяьнна сиха леле а гаьна йолха а тIема транспортни самолеташ. Е-2-С яхача тайпах йола, тIайоагIа самолета ракетеи гаьна йолаш хоалу а фегара хьежарг гаьна додаш зе а йиш йола реактивни ракетни самолеташ. Сихха хьадергда ракеташ тIалаттаргйола форда хIал гIоала лела лодкаш, форда тIа тIехьаьнна гаьна даха торо йола эскортни кемаш, кхыдола тIема кемаш.

Японе хIанзара кулгалхой хьалха оборонительни лоархIаш ярина пачхьалкхен тIема доктрина хувцаш ба. ХIанз из чIоагIгIа наступательни хулаш латт. Цу доктринах лерхIаш да американски герзашкарча низашца цхьана японски доалошта гаьна тIема наступательни действеш е езаш.

Тахан Японе реакционни низаша американски союзникашеи китайски гегемонисташеи хьал а лоацаш, «къулбаседехьарча кхерамах лорадалара» лозунг а кхайкадаь, фронтальни наступлени йолаьй японски конституце, ховш долча тайпара, «японски халкъо къаман суверенни бокъон хьисапе дуне мел латт тIом а бербац, хIаьта цитта халкъашта юкъера дешаш къестадеш тIема кхерам тIа а тувсаргбац... ДIахо йодача хана цIаьнха хьадергдац Японе лаьттара, форда, фегара-тIема низаш...» аьнна тIаздаь йола кIеслагIа статья хувцара.

ТIехьарча хана тIа-тIа чIоагIагIа хьалхашка уттаду «коммунистически кхерама» духьала къовсам лоаттабара США, Японе, Китая тIема-политически альянс хьаяра идея. Цу хьакъехьа теркам тIаозаш я «Азерча а дерригача дунен тIарча а кхерам тIатессача Советски Союза низа духьала лоаттабеча къовсама юкъарча стратеге Японе лоаца дакъа чIоагIдалга а алсамдаккхалга» а дарг ца хилар кертагIдоахаш йола Японе кхыча мехкашцарча гIулакхий министра доклад. ХIаьта из декхар кхоачашдара йола духьале, цар лерхIачох, «конституце кIеслагIча статья маIан доашхаш уттадеш дола доазош хилергIа» из хувца еза.

Цхьабанъда, США-неи Японенеи юкъера тIема-политически союз, дуккха оагIош чулоацаш йола Японе из тIема кийчо. Гаьнарча Малхбоаленна тIалатта «советски тIема кхерам» бахьанце деш хIама дола, хIаьта китайски монополисташ цу кийчонна юкъеозар «Азера машар стабильни хилийтара фактор я йола» яхаш японски кулгалхоша еш йолча дег тIара йоацача заявленешка Iехадуургдац е японски халкъ а, е дунен общественность а. Дика хоиж ма дий, уж гIулакхаш Японе къаман хьаштаща а, цу регионерча дерригача халкъий машаран кхерамаленнен чIоагIгIа кхераме а хилар.

Борис САПОЖНИКОВ,
исторически Iилманаш доктор.
(АПН).

ОДЕССА. Вьетнама Социалистически Республикана лаьрхIача мовхьашта обработка лра йола специализированни комплекс вIашагIъеллай Ленина орден лелаеча Одесски форда порте. Эггара кердагIа йолча техникаца кийчъяьча кердача участко гIулакх ду докерий-механизаторий комплексни йиъ бригадана. Портови комплекса кердача прогрессивни технологе торо хилийтай вьетнамски линегIа йола грузооборот чIоагIгIа лаккхе, мовхьашта обработка езга тоадьд, мукъ тIоботтача кемаш лоаттадара ха кIезигъяьй.

Дунен халкъашта юкъера торговли дегIайоалаярах Ленина орден лелаеча Iаьржача форда пароходства коллективана дунен халкъашта юкъерча ассоциаце «Дошо Меркурий» яха премии еннай.

СУРТА ТIА: Одесски форда порте.

Н. ПАВЛЕНКО сурт. ТАСС фотохроника.

35 шу даьннчаул т1ехьаг1а...

Военни кинооператор Кармен Роман човнаш хинна бийнка корта а болаш Сийлахь-боккхача Даймехкан т1ема т1еххьарча минуташка рейхстага пенашта юхе сурташ доахаш ва, цунна уллув — советски танки цун экипажи.

Цу сурта а ТАСС фронтовой фотокорреспондент хиннача Халдей Евгене шера довзаш долча къуча сурташта а дукха ха йоаккхаш б1арахьежар заполярни городе в1ашаг1ъеллача «Мурманскера Берлине кхаччалца» яхача фотовыставке баьккха нах. Царна юкъера ца! — рыбопромысловни флота моряк Понарядов Василий Федорович к1ирвенна сурта б1арахьежача... цунна яйаар цу т1ара № 414 йола шийтанки танкана аьрда оаг1орахьа латта шен.

35 шера фотожурналист из саг лохаш хинна, х1аьта х1анз Мурманске в1ашаг1кхийттаб уж.

В1аьха хинниб танкиста В. Ф. Понарядова рейхстаге хьа бихьа никъ. Т1ом мел латтача хана — шо ваьча Белоруссера Ленинграде кхаччалцен т1анкха Мурманскера Берлине кхаччалцен т1ом беш чакхваьннав из.

Печенгана атака лаьча хана эгтара хьалха йода В. Понарядова танк Печенга заполярни хих тиллача т1аь т1а йоханай. Т1ема машина экипаж к1алхаръьлккхий т1аккхийнача пехотинцаша, х1аьта «тридцатьчетверка» тъхьа пхиъ шера хи буха иллай. Танк хи чура хьалъьяккхача хана дохкденнача брозента к1алхара кораладд «Понарядов Василий Федорович» аьнна т1аладдаь дола документаш.

Советски Заполярье мукъайоаккхаш хинна возаш воаца турпал лохаш хинниб Печенге баха дукха нах. Иза лаха хьинаре оарцаг1баьннаб моттигерча школа къона лерйоахараш. Массехк шера лийхав цар из.

1940 шера ералышача «Правда» яхача газета цхьан октябрьски номер т1а пионераша кораддьд Печенга мукъайоаккхаш хиннача т1емах яздархочо Фиш Геннаде дуцар. Цу корреспонденцех Советски Эскара архиве сиха къоастадаьд эггара хьалха Печенга (Петсамо) яккха чуяха танкови подразделени малаг1а к а В. Ф. Понарядов малав а. Кастта кораьй танкиста т1ема машина командира лер а.

Таманнйна х1амаш дукха долаш хинийд танкиста В. Ф. Понарядова фронтера вахар. Полярни ча т1алатташ баппи йолча танкаца танкови взвода командир а волаш Берлине чукхаьчав В. Ф. Понарядов.

Т1ом чакхбьанначул т1ехьаг1а Василий Федорович ше ваьча Белорусее ц1авенав. Укхазара кораваьа из Печенгски юкъерча школерча ц1еча лерйоахараштa. Турпал Заполярье фашистски г1аьрахой бохабаь 35 шу дизара хетадаь ц1ей долча вийхав цар. Ч1оаг1а дог деттадуш вахха из Кольски лаьтта. Укхаза да диналанза дола Печенгаг1а тилле т1ий. Цунна юхе т1ох яьта ларда т1а латт цун «тридцатьчетверка».

Цига в1ашаг1кхетаро ч1оаг1а хувцадалийтар В. Ф. Понарядова д1ахо дода вахар. Белоруссера Кольски ахг1айрен т1а вахa д1авахав из. Х1анз Василий Федорович — «Севрыбпромразведка» яхача управлене цхьан кема капитана цхьоалаг1а помощник ва.

СУРТАШ Т1А: 1. Кармен Роман сурташ доахаш ва йохаьча рейхстага пенашта юхе. Аьрдехьа йисте латтар — В. Ф. Понарядов. 2. 35 шу даьннчаул т1ехьаг1а в1ашаг1кхетар. «Мурманскера Берлине кхаччалца» яхача фотовыставка автор, ТАСС фронтовой фотокорреспондент Е. А. Халдейи цуи сурта турпал В. Ф. Понарядови.

С. МАЙСТЕРМАНА сурташ.

ТАСС фотохроника.

Артиллериста майрал

Молдавски лаьтта фашистех мукъадоаккхача даг1а доацаш хиннача Советски Союза Турпалех лаьца Кишиневски книжни издательстве книжка ара ма даьлла а, вай мехкахо Сергеев Иван Федорович вахача — Грозне в1аштехь т1ехьа письмош аха даьзар. Уж ухийтар Тираспольерча «Советски Эскара къона доттаг1ий» яхача клуба доакъошхоша, Котовски районерча Ю. Гагарина ц1ераг1ча дружина совето, Харьковски областа Меловски школерча пионераша, кхычахьара. Письмош дукха дар.

Цхьан письмо т1а дар е мут1араш: «Дукха веза Иван Федорович! Книжка т1ара сона хаира 1941 шера 31 марта Старые Негурены яхача юрта йисте Грознера волча 1а — оруде командира сержанта Иван Сергеева — т1ахьожжаь йоккха топ а теха, моастаг1ий лелха а баь, д1алаьца хинна лакха моттиг д1аьккха аьттув баьккхалга. Шелаг1ча дийнахьа моастаг1чун атакаш юхаетташ 1а меттахьа дийттача герао 70 гитлеровец вийнилта. Хьох лаьца дукхаг1а ха бевам бар тха, цудухьа саха дех хьай т1ема г1улакхах лаьца яздета. Т1ом болабалалехьа хьо фу деш вар, малаг1а т1ема операци бахьан долаш еннай хьона Турпала ц1и, т1ом биестебаьлча мишта хилар хьа вахар, х1аьта иштта ч1оаг1а дех хьай сурт дайтилга а».

Вож письмош а дар цу тайпара. Иван Федорович царна жоп дала хайра.

Цар т1а цо дувцар, т1ом болабалалехьа Грозненски наькъа дистанце бригадир а волаш болх баьб, эскаре артиллере приборни отделене командир хиннав лхаш.

Цо яздора: «Фашисташа хьалхара т1ом Тулунчак яхача йоккха йоацача моттиге хилар тха. Цу хана со оруде командир вар, немецийн шин танк йохайир аз, иа бахьан долаш сона елар «Красная Звезда» яха орден».

Дукха дийнар Иван Федоровича шийн адресаташта. Цо яздора Харьковски областа Тарановка яха юрт йоаккхаш хиннача т1ем т1а цун орудийн расчето моастаг1чун 3 станкови пулемет, 2 миномет йохаьлга, 25 салте вийнилга. Цо а цун доттаг1аша а Днепропетровски областа Меликина яхача юрта йисте массехк танки герз дуьла моттиги йохаьлга. Цу т1емах цунна елар кхоалаг1ча степена «Слава» яха орден.

В1аьха а хала а хилар б1ухочун т1ема никъ. Т1ом беш из чакхваьннав Кубане, Майкопе, Дона т1арча Ростове г1оала. Цун орудийни расчето дакъа лаьцад Корсунь-Шевченковски операце.

Советски Союза Турпал яха ц1и шийна мишта еннай дувц цо. Молдавски лаьттан г1а т1ом латтар. Вай б1ухой латташ бар Прут яхача хи т1ара лоарх1аме йола плацдарни хьаьккха г1ерташ. Из хилар 1944 шера 31 марта. Цу плацдарма т1а т1ехьашкахьа яргйоацаш д1ач1оаг1ъелар И. Сергеева расчет. Ворх1 дийнахьен ворх1 буси рубеж д1ахецанзар вай б1ухоша. Хьенкаш яр мартовски буран. Моттиг зувш хиннача оруде командира хоабалар шийн участкана т1абоаг1а фашисташ. 200 сагага д1анхоачаш бар уж. Моастаг1чун пехотаца цхьана т1айоаг1аш яр танкаш бронетранспортераш. Уйла е ха яцар.

— Герз долчахьа! — коменда елар цо. Моастаг1ама хулла хьагарга вайта лаьрх1ар артиллеристаша. Танкаша бронемашинаши 150 метр мара юкъ йоацаш хьагарга г1ертар. Царна юкъе хьожаь яхийтар артиллеристаша термитни снаряд. Цхьа танк лотаелар. Фашисташ а болабелар герз детта. Пхорч аьрда а аьтта а оаг1орахьа детталора. Царех ца1 орудех кхийттар. Цо вийра наводчик Гречкин, йохайир орудийни панорама. Сергеев ше хьежаш йоккха топ етта ваьлар. Йохайир шоллаг1а танк, йоагаш яр бронетранспортераш, х1аьта артиллерист ше социаш ц1и сеташ вар. Нах де х1ана а йоацаш фашисташ юласайцар, дукха ха яладехьа вай бараш хьат1аккхаьчар, фашисташ юхат1ехьашкахьа кхайсар.

Т1ом чакхбаьнначул т1ехьаг1а лаьрх1ача гучалаьлар Сергеева шийн расчетаца 2 «тигрь» 5 бронетранспортера йохаьлга. Итташ деньий ладар кхай т1а. 150 фашист каравоалавир. Цу т1ем т1а Иван Федоровича хьахьекхэ денал бахьан долаш Советски Союза Турпали «з1амаг1вола лейтенант» яха ц1ин елар цунна.

Цу хана дена 35 шу даьнна. Баьхде, Молдавски лаьтта тахан а бицбеннабац вай мехкахочо даьчох. Унгенски района Сий дола гражданий ва из. Х1ара шер-шера цига ух т1ема ветеран.

Эггара хьалха ше т1ом беш хиннача районе вахар из Котало яьккха 20 шу даьннача дийнахьа. Эггара везаг1а вола хьаша санна т1ан1йцар из цу хана. Цига делар цунна Молдаве парте Центральни Комитета, Молдавски ССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета замитни адрес. Турпалхочун сий деш бар колхозхой, г1ишлонхой, комсомольцаш, пионераш. Цига, в1ашаг1кхийттача хана цо дийцар т1ом йистебаьнначул т1ехьаг1арча шийн вахарах.

Демобилизаци яьчул т1ехьаг1а Грозне И. Сергеев ц1аьвера, юха а билхи вахар хьалха шийн хиннача коллективе, цул т1ехьаг1а Грозный станце а наькъа отделене а парторг хилар, х1анз пенсе т1а ва.

Советски Союза Турпал — артиллерист хинна Сергеев Иван Федорович каст-каста вода магирхой болча. Цо дувц Сийлахь-боккхача Даймехка т1ема дацлургдоацача денех.

С. ВОРОНИН.

ИШТТА Г1УЛАКХ ДЕШ БА ВАЙ МЕХКАХОЙ

ДЕНАЛ ДАРИЙ ФУХ БАЬННАРАШ

Цу гаьнарча, б1аре из кхоачча хьежача гобаьккха гуш х1ама доацача шаьрача ора кхаьчар со геттара сайрангахьа лестача хана. Х1аьта а са аьттув баьлар. Сона эшача подразделене командир цу хана а шийн г1улакха т1а вар.

Се сендухьа венав х1а а хайта, кисора блокнот хьалдаьккхар аз.

— Белгала, геттара дика коллектива я тха яр. — Йоахав рота командира. — Оалаш ма дарра, цхьаккха дакъха х1ама доацаш пах ба укхаза в1ашаг1кхийттараш. Царех х1ара нех оверя язъе мегаргья. Хьаариргаа вай, масала, сержант Эсамбаев...

Ахьмад яьаьстта лоарх1аш дувцар цунах рота командира. Цу г1улакхо корта а болаш баьхьенаш дар цун.

Эггара хьалха эскаре волаш г1еттавар Эсамбаев самолетаца. «Граждански» цхьаккха дича а в1ашт1ехьдалацар цун бера хана дез шийна дагадаьллар кхоачашде: ше хьалхиннача моттигашка лакхе т1ера 1очуэхьажа, иштта а самолета т1а хайча шийна мишта хет хьажа. Х1аьта эскаре ваха ха хьат1аккхаьчача, в1алла уйла а ца еш, дийхар цо десантни б1у т1а хьожавелга.

Х1анз шера соаг1а эскаре г1улакх даь стаж йолаш вар «Грознефть» яхача объединене чуйоаг1ача Маг1албикарча буровой балхий управлене болхло хинна, х1аьта х1анз сержант вола Эсамбаев. Мишта чакхдаьлар цунна из шу?

Кий бе хьенча я еш, уйлаш цхьан кога т1а яха ца могаш латтар сержант Эсамбаев.

— Ма аьлла жоп а долаш, беланкъежар из. — Шеддар шийсленнад: толам баьккхача г1алвахао а, аьттув ца баьлча г1айг1а хитар а, халонаш а...

Хьаларгда вай, масала, парашютаца эггара хьалха чутоссавалар. Боккъалдар аьлча, сона х1анз дага в даг1ац се чу мишта тоссавеннав. Кер чу мел долча х1амах кхера хиннабар самолета т1а хайнача хана. Иштта кхы сайх фу хилар ца хоаш 1оиссар со лаьтта. Цхьабакъда, шоалаг1а чутоссалуча хана-м хоза наьха сана лухьаьъотта яийзар са сайна. Зовзачарех веце а, гарре эгаш хинна тош юхакъалер аз...

Зовзачарех веце а... Да а да иштта. Десантника профессена мегаш бац денал доацараш. Мут1арерза Эсамбаева г1улакх де волавеннача хьалхарча деношке а дена кхетадар из. Цул соаг1а, дега ч1оаг1а еаснаар сигане, шийн т1ема професси. Теркал а даь, бе боаг1ача тайпара мах бир цун командира а. Дукха хи иладехьа 1омалуча подразделене хьожаво мут1арера Эсамбаев.

Лаьрхха уйла т1айохийташ 1омадир цо коталоний 1елма, т1емахой 1омабараш нехбарак з1амаг1волча командира бе безача балха методяка. Хьийта нъа зехьа довзар. Из хьахьекхар чакхвоалаш хиннача экзаменашна а цул т1ехьаг1а дукха ха иладехьа хиннача бехктонкхамеча тактически ученеша а.

...Десант йоссаш бийсана хулар. Аттачарех дацар з1амаг1волча сержанта Эсамбаева группана т1адилла деккар. Шоашта белгальъкхеча районе д1а а кхаьча, «мухь» хьалаха а, цул т1ехьаг1а «моастаг1чун» хьалхашкахьарча довзаш зем баккха а, цунах т1ехвоалатургволаш бола никъ хьа а леха, тыле баха а, цигара лоарх1аме объект белгаьтьен х1алакьен езаш бир десантникаш.

Бийсана ч1оаг1а хьекха болабеннача мехо «д1а-хьа кхайсабар» Ахьмада карарабараш. Цудухьа ушалашка г1олла к1езига то баха безанзар з1амаг1волча сержанта еррига группа в1ашаг1хоача юкъа.

Ахкан бийса массаза а лоаца хул. Т1аккха деккар кхоачашдара луш хинна ха а геттара к1езига яр. Цудухьа къаьстта а кадай ледар десантникаш. Х1аьта сабелгала йоалача хана г1улакх даьннадар: «Моастаг1чун» оборонал гаьнна чухьахьа ч1оаг1а тата ийккхар. Цхьабакъда, цу хана десантникаш гаьна баьннабар. Шоай бараш болча д1аккхоачаш латтар уж. Итташ километраш никъ бир з1амаг1волча сержанта Эсамбаева группоцу хана. Уж зувш хинначо ч1оаг1а дика лаьрх1ао т1емахой г1улакхаш. Иштта ученеша кхетамен кишцатива йолаш г1улакх чакдаьккх оах аьнна эггара хьалхаре баркал 1от1алахао з1амаг1волча сержанта Эсамбеева. 1омалу подразделени чакхълаьккхатун служебни карточка т1а.

Цул т1ехьаг1а а чоалханена хьалашка цикъа ийсенна 1ийлавац Ахьмад. Цхьа кхыметтел туалавенна а хьийзар из. Лоарх1ам ийса ца баьлгах, селаш ма дарра, когаш хьекхаш хийтар десантникаш. Шийна белгалъьяча районе кхачалехьа иттех километра соаг1а никъ бе бинзар Эсамбаева отделене. Баькъа, х1аьта а 1омабалара т1ема деккар кхоачашдир десантникаша. Цхьабакъда, харцахьдаьнначи доарх1амаша дика кхетабир т1емахой. Кхы иштта атта тувлалургвац сержант Эсамбиев. Ше г1улакх д1адоладалехьа боккъонца мах бу цо шийн низийн «моастаг1чун» торониййя, доллача х1аман даьхх1е уйла ю, доарх1 дуст.

Х1аьта зуламхочоа цхьа дукхаьлъаттача хана уйлае ха яцар. Зуламхочун бе серз доалл. Т1ехьашкахьа — новкъостий. Х1анз-х1анз 1оажал яхь аьна хетадолийтар т1алаьцача топа юхьиго. Т1ехьа боаг1араш хьат1акхачалехьа пхорчаша 1оцхаралбаккха а мег сержанта Эсамбаев Ахьмада нахха. Х1аьта иштта моттиг ца нийсъелийтар духьа моастаг1чул хьалхьахха, кер санна т1атосса а венна цунгара герз 1оэпа дезар. Из де секундаш мара ха яцар комсомольца. Х1аьта из кхоа а вир.

Шаг1арчарга цу хьакъехьа дош а алазар Ахьмада отпускаг1а ше ц1авеча. Т1ехдина г1улакх дарех къаставаь шо-м аьлар. Белгалаккха деза харцдар цо ца аьннга.

Даьхенна тешаме г1улакх деш ва сержант Эсамбаев Ахьмад. Ше г1улакх де волавеннача хьалхарча шера т1емен политически нийчок отличник а хинна д1аэттар, х1аьта шийн отделени а т1ехдиначарех йир цо. Чиша в лакхвир, шоллаг1ча класса экзаменаш дика д1аелар. Лоаца аьлча, сержанта Эсамбаева да. фронтовик, шийн во1ах доккхал де бокъо йолаш ва. Дагадоххараг1а аьлча, доккхалаш деш оамал яц сержанта Эсамбаева. Кхыметтел беседа еча хана а геттара к1езига дувцар цо шийх лаьца, дукхаг1а шийна г1улакх деш барех, командирех дувцар.

Масала, цхьа хьоахаваь 1анзар из сержант Титов. Массаза а новкъостал дархи оаг1ув хьаллоацаш хилараги цунна баркал оалаш дар цун къамаьл. Из, сержант Титов, ма вирий Ахьмада веха хьийлача, дацлургдоацача дийнахьа, самолета т1ара шоллаг1а парашютца чутоссалуча хана, цун денал уреоттадаьр.

Цудухьа цхьа бахьан доацаш дацар тха къамаьл чакхдоалача хана в1алла т1ехлаьккха доацаш сержанта Эсамбаева аьнар:

— Эскаро геттара ч1оаг1а хувц саг. Укхаза бокъонца ше ма дарра кхетаде волалу из вахар а цигара шийн моттиг а. Со се дукха а б1убеннаг1ен низ болашаг1ен хинна доллача х1аманна.

Сержанта Эсамбаева з1ако а к1езига дац доккхийча т1ема г1улакхех дизза дола деноm. Пламаш а яи к1езига: шийн классни квалификаци лакхъяр, т1емен политически кхетама отличника ц1и ч1оаг1ъяр, КПСС XXVI съезд хьат1аккхоачаш отделени юха а т1ехдиначарех яр, шийн спортивни толамаш тоадар...

Лаьрх1а шийн кхы а х1амаш долаш а ва Ахьмад. Х1аьта уж кхоачашдара д1ател иа шийн деонга низаш: Гераашларча Низий мут1арашка деш дола г1улакх коммунист а хинна, т1ема г1улакх дараговзанча а хинна чакхдаккха дага ва из. Цудухьа теша лов, шийн вахаре хержача наькъа, шийн социалистически Даьхенна даккха х1ама доацаш, къонахчал долаш г1улакх дара т1аберзабаьча наькъа, сержант Эсамбаев Ахьмад тешаме хургхилрах.

В. МУРОМЦЕВ.

ПХЬЕНАШ ДУТИЙТАЧА РЕСПУБЛИКАНСКИ КОМИССЕ

Укх деношка Грозне М. А. Мамаева председателал а деш хилар Нохч-Г1алг1ай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумерча пхьенаш дутийтача комиссе заседани.

Заседане къоастайир республике бахача пхьенаш довхнача наьха спискаш, халкъа депутатий районни, городской Советий исполнительни комитеташкарча пхьенаш дутийтача комиссей болх тоабара де дезараш белгалдир.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

25 ноябрь
I ПРОГРАММА

8.00 — 1уйранера гимнастика.
8.15 — А. Штейн. «Версия». Мос. совета ц1ераг1ча Паччахьалкхен академически театра фильм-спектакль.
10.00 — «Ха».
Йистедаьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Махка телевизионни студей документальни фильмай программа.
16.00 — «Седкъий дагардар». Телевизионни журнал.
16.40 — «Телестадион».
17.10 — СССР-ан Ингленех шиъ дипломатически г1улакхаш тоссденна 20 шу кхачарга. «Интерпарламентарем — СССР-а» — документальни фильм.
17.30 — «Халкъий ккоалам». Телевизионни обозрени.
18.15 — Алкоголизм. Лора хьехамаш.
18.45 — «Тахан дуней т1а».
19.00 — «1илмай вахар». Армянски ССР 1илмий академи.
19.40 — Монгольски Халкъа Республика кхеллача Денга. Монгольски Халкъа Республика Паччахьалкхен илли халкъарен ансамбля концерт.
21.00 — «Ха».
21.45 — «Документальни экрана». Д1ахьор — поэт Р. Рождественски. Йистедаьча — «Тахан дуней т1а». Информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Шахматни школа».
8.35; 9.35 — Физика. 5 класс.
9.05 — Хьа дешнаш библиотека. «Партийни организаци партийни литературги». Статья кепатехна 75 шу дизарга.
10.05 — Французий метт.
10.35; 11.35 — География. 5 класс. Вулканаш. Гейзераш. Дутхулах д1айха кхи.
11.05; 14.30 — Литература хьехархочун Е. И. Ильина балха опытех лаьца. Хьехархочун гонала урокаш.
Студентаьшта-заочникашта.
12.05 — Начертательни геометри. 1 курс.
13.15 — Политически экономи.
14.00 — Подготовительни отделеней ладуг1архошта. Математика.
15.00 — А. Фадеев. «Разгром».
17.00 — Телевизионни фильм.
17.30 — «Хьа довзийта».
18.20 — «Нохч-Г1алг1айчу г1алала».
18.40 — «Сменьн. Ленина кабинета». Телевизионни фильм.
19.00 — «Дуней хал1аьшта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
19.15 — «Ленина творчи коммунистин». Ю. Алборачнен (г1алг1ай меттала).
19.30 — «Аз дух буъ хьона, Ленинград». Документальни фильм.
20.00 — «Бийса дахьаь хийла шуна, бераш!».
21.00 — СССР Паччахьалкхен симфонически оркестра концерт.
21.40 — «Юрдай 1уйренаш». Телевизионни художественни фильм. 1 серия.

26 ноябрь
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.50 — 1уйранера гимнастика.
9.15 — Мультфильмий программа.
9.40 — Илли ола РСФСР халкъа артистка З. Долуханова.
10.30 — «Кинопонаьбарлой клуб». Д1ахьор — Ю. Сенкевич. Йистеяьча — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Документальни фильмай программа.
15.35 — «Берашта дапдарех ахьа». Ленинградера передача.
16.05 — Дворжак. Концерт.
16.45 — «Юха ийс хила, ...!»
17.15 — К. Симонов — Стихаш. Литмонтаж. Даглоеннашц. Яздархо ваь 65 шу дизарга.
18.00 — «Цхьана — барттайна ле...».
18.30 — «Х1ара сурта т1а — малх».
18.45 — «Тахан — дуней т1а».
19.00 — «Цхьоет1о». Телевизионни журнал.
19.30 — «Чаьвьо». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.45 — «Боккхаг1чарна лаьрх1а контрольни». Шолаг1а цикл. 3 передача.
22.05 — «Тахан дуней т1а».
22.20 — Шведски концертни залера органни музыка концерт. Рига передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Шоана, дай-нанай!»
8.35; 9.35 — Обществоведени. 10 класс.
9.05 — 20-30 шерий советски ийзами живопись.
10.05 — Немецкий метт.
10.35; 11.35 — Физика. 8 класс.
11.05; 14.40 — Бокъонех йола беседа.
Студентаьшта-заочникашта.
12.05 — Физика. 3 курс.
13.20 — Философи.
14.10 — Подготовительни отделене ладуг1архошта. Физика.
15.15 — Кооперативни профтехучилище дешархоина в1ашаг1кхетар кхадахой.
15.55 — «Советски Союзе г1оала». Кинопрограмма.
17.30 — «Динаш тайп-тайпара за малан ца1 да».
18.00 — «Нохч-Г1алг1айчу г1алала».
18.30 — «Телезрителя хетт, цунна из хьехам бу».
18.50 — «Дахьс напио». 1илманпопулярни фильм.
19.00 — «Шун хаьнтий дехарца». Концерт (нохчий метт.).
19.30 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Сокол». Ленина ц1ераг1ча Центральни стадионе спорта Дворецера передача. Перерыве 20.00 — «Бийса дахьаьле хийла шун, бераш!»
21.00 — Молдавски ССР. Гостелерадио хора концерт.
21.40 — «Юрдай 1уйренаш». Телевизионни художественни фильм. 2 серия.

РАДИО

25 ноябрь

6.10 — «Халкъа т1а хожаш баа беш ба» (г1алг1ай меттала).
7.15 — «Грозненски рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
8.25 — Илли ола Нохаева Лейлас (г1алг1ай меттала).
8.43 — «Партийни г1улакх т1аьлалар» (эрсий меттала).
9.15 — «Тхега вэду». Радиоыль (г1алг1ай метт.).
16.00 — Передачай программа. Хаиттамах боли хоам (эрсий метт.).
16.01 — Лора хьехамаш. «Пахашта хулачи хазарий профилактика» (г1алг1ай метт.).
16.15 — КПСС XXVI съезда доха ма денг1а аккъабалара. «Иштта кхоачашду вай т1айнна декхараш» (нохчий метт.).
16.30 — «Шоана, производства хьалха латтараш!» Концерт.
18.00 — Кхоза хоамаш.

ХАОТТАМ

Тахан республике г1оллен Грозней хушалуш морхаш а йолаш, йоачан а йовдаш, малхбузехьара секунде 3 — 8 метр ч1оаг1а мух а хьекхаш хилен фетара температура республике 5 — 10, Грозне 8 — 10 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, дог1а а т1аьда лов а делхаш, дохи а доаллаш, къилбаседа-малхбузехьара секунде 5 — 10 метр ч1оаг1а мух а хьекхаш хилен фетара температура бийсана — 2 +3, дийнахьа +4 +9 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

САГИ 1АЛАМ

НУРЕКСКИ ФОРЕЛЬ

Нурекски ГЭС хий лоаттадеча моттиго йоккха тамаш гайтай таджикски ихтиологашта: укхаза лаьцар 13.5 килограмм дозал дола форель.

Таджикистана лоаман хишка форела алхха ши тайпа мара хилац — радужни амударьински. Х1анзалца цу шин тайпах моллаг1чун эггара теннаг1а болча чкъаьран дозал ккъа-йиъ килограм мал лакха даланар, х1аьта из х1ама а, нагахьа санна цунах тара чкъаьра з1ано лаьца моттиг нийсъелча, боккха аьттув балар лоарх1аш дар.

Чкъаьрик - акселератораш гучадовлара бахьан х1анзчул т1ехьаг1а 1илман ларда т1а довза дезаш да. Цхьабакъда, ихтиологаши хьаувттаеча гипотезашта юкъе я эггара ч1оаг1аг1а нийса хила мегаш йола ца1.

Т1ахьежача хоза а чам сов икха болаш а хиларг1а каст-каста «паччахьа чкъаьрна» оалаш бола форель, ховш долчча тайпара, лососеви чкъаьрий дезалах баьнна ба. Тарлуш да амударьински форель, х1анзарча лососеви чкъаьрех дукха кхыдараш а санна, цхьан хана Юкъерча Азе территоре т1а х1анз а т1ехьа цувах юкедиса дукха геологически х1амаш а Амударьяи Сырдарьяи яха доаха хиш х1ано чууха бонха боаца Аральски форд а болча древни форда чу даьха хилар. Цу гаьнна хьалхарча хана таджикски форель лийна хила мегаш я ба бокъонца бола лосось санна: юкъ-юкъе 1ов тасса хи керте а ухаш. Амма форд боадеш-боалаш д1абаьнниб, х1аьта форелах дочача хи чу лела чкъаьра хинниб, цхьан хана хинна х1амаш шийн геникара ц1ендаь д1а а ца доахаш. Наха хьаьнча Нурекски хий латтача моттигера кораддьд форела шаь1а санна ц1ена а к1оарга а хий, шортта доакъар, х1аьта, хетаргахьа, цу х1аминна «дагадохийтад» цунна хьалхах шийх даьхка г1улакхаш, лососа геттара тара лестача хьисапе а берзабеш.

Х1анз геттара дийхка да Нурекски хий латтача моттиге чкъаьрий лувцар. Таджикски ССР 1илмий Академе зоологен паразитологен Института 1илманхой рекомендаци1а из решени т1айицай республика паччахьалкхен органаша, дебаш латта форелий, маринка, храмула, иштта Сибареiг1ара беначa пеладa a (цу маьхерча промыслови чкъаьрий йиъ миллион пхиддарг лоаман хишка чухийцадар ши шу хьалха, царех доккхаг1а долча даьхьа дина тайнад уж хиш, контрольни улово хьехьехачо тайнара, ше дилла а бахача моттигечул кхооза - диказа дикаг1а дег1 даьх пеллаа укхаза) 1улашта х1ама т1ера ца даллитара.

Амма дукхьал цу тайпарча цхьан бехкамах кхоачам хилиц. Х1анз укх сахьате Вахша т1а, Нурекски ГЭС йолча моттигал лакхаг1а хьаьлеш латт кхы а бошкхаг1а низ бола гидроэлектростанци — Рогунски. Цун плотино массехк шу даьлча д1ахоадаргья Нурекски хий лоаттаду моттиг, дукхача кхуркхолтех т1ех а бувлаш, форель 1ов тасса ухача хи кортоех. Форела цхьанна а чхьгунна тара йоаца форма ца талхийтар духьа искусственни 1ама йистте хьалъе лаьрх1ад чкъаьрий дебаду завод. Цига леладерга лийлача 1алаьмате доккхийча нана чкъаьрех латта 1ул. Цар 1овни инкубаци ергья, х1аьта хьахинна пхиддаргаш Нурекски хий лоаттадеча моттигерарна юкъе д1ачухецаргда. Форель лувца мукъалургба из чкъаьра хиика дукха 1айча.

Юрий ЗЕММЕЛЬ,
АПН корреспондент.

Д1айог1а га...

Саг х1анз а гаьний кхом бе 1омаеннаш. Дахча ц1ерашка, пешкашка довгаду цо, цунах кеьнат ду, ц1енош а цунах хьалду. Х1аьта хьунаш т1ехьат1ехьаг1а к1езиглу. Из ч1оаг1а уйла е езаш х1ама да: экологаша яхачох б1аь кху яьакха дуней т1ара 75 процент лаьтта хьунаш т1айоллаш хиннад, х1аьта х1анз — алхха 28 процент. Вай планета т1ера тропически хьунаш х1ара минута 20 гектар йоалаш д1айоалаш латт! Эксперташа хьалкадеах б1аьшере чакхйоаллаш дахчен (а хьун) кризис х1анз йолаш йолча энергетическинoa 1от1аккхетар кхерам бе яхаш.

Дуней г1арча дукхача мехкашка х1анз д1айолаьй хьунаш д1айог1ара кампанеш, х1аьта гаьнаш д1айог1 в1алла дагадоцача моттигашка. Масела, Сахера яхача аьссемена йисте Республика Чаде дукха километраш долча наьхьий д1оаххала ерда хьунаш д1аег1ай. Хьунаш делаяра Балха юкъе заьб дукха нах. Из болх толаме д1аьу нах цу г1улакха раьза беш цар материальни безам совбоаккхаш: гаьнаш д1аег1ача х1ара сага совг1ата хьоара гали лу.

(«Вокруг света» яха журнал № 10, 1980 ш.)

СПОРТ

ЯХЬЕ БАЬННАБ ВОЛЕЙБОЛИСТАШ

«Урожай» яхача шийн лоаамеча спортивни общества чакхъьаккхар ма1ача наьхен кхалнаьхен командаша волейболах довзаш республикански кубок яккхара яхьаш. Цига дакъа лоацаш яр яхийта ма1ача наьхен цхьайтта кхалнаьхен командаш.

Кхалнаха юкъе кубок Гудермеса районерча волейболисташа яьккхар. Шоллаг1ен кхоалаг1ен призаш Наурерчен Ма1аздикерчен спортсменашка кхаьчар.

Ма1ача наьха командашта юкъе кубок Серноводскерча юртбоахама техникума волейболисташа яьккхар, шоллаг1а приз — Шаьларча спортсменаша, х1аьта кхоалаг1ча моттиге нийсъелар Ножай-Юртера Шелковскойн райспорткомитетий командаш.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктоххама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культуре — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка.

СФ05399. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типографиа издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5458.